

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

ЕВРОПСКА КОМИСИЈА

Брисел, 9. новембар 2005. г.
SEC (2005) 1428

Србија и Црна Гора

Извештај о постигнутом напретку

2005

{COM (2005) 561 коначна верзија}

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

A. УВОД	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. ПРЕДГОВОР	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
2. ОДНОСИ ИЗМЕЂУ ЕУ И СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ	3
Б. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОЦЕСА СТАБИЛИЗАЦИЈЕ И ПРИДРУЖИВАЊА	3
1. ПОЛИТИЧКА СИТУАЦИЈА.....	3
1.1 Демократија и владавина права	3
1.2 Људска права и заштита мањина	3
1.3 Регионална питања и међународне обавезе.....	3
1.4 Описа оцена	Error! Bookmark not defined.
2. ЕКОНОМСКА СИТУАЦИЈА	3
2.1 Напредак ка економској стабилности и конкурентности	3
2.2 Описа оцена.....	3
3. ЕВРОПСКИ СТАНДАРДИ	3
3.1 Унутрашње тржиште.....	3
3.1.1 Слободно кретање робе.....	3
3.1.2 Кретање људи, услуга и право на оснивање.....	3
3.1.3 Слободно кретање капитала	3
3.1.4 Царина и опорезивање	3
3.1.5 Конкуренција	3
3.1.6 Јавне набавке.....	3
3.1.7 Право интелектуалне својине	3
3.1.8 Статистика.....	3
3.2 Секторске политике.....	Error! Bookmark not defined.
3.2.1 Индустрија и МСП	3
3.2.2 Пољопривреда и рибарство	3
3.2.3 Животна средина	3
3.2.4 Саобраћајна политика	3
3.2.5 Енергетика.....	3
3.2.6 Информационо друштво и медији.....	3
3.2.7 Финансијска контрола	3
3.2.8 Друге политике	3
3.3 Правосуђе, слободе и безбедност	3
3.3.1 Визе, контрола граница, азил и миграција	3
3.3.2 Прање новца.....	3
3.3.3 Дрога.....	3
3.3.4 Полиција.....	3
3.3.5 Борба против организованог криминала и тероризма	3
3.4 Описа оцена	3
В. ЕВРОПСКО ПАРТНЕРСТВО: УКУПНА ОЦЕНА	3
СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ	3

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

А. УВОД

1. Предговор

Европски савет је у јуну 2000. године потврдио да је:

“и даље циљ Савета највећа могућа интеграција земаља западног Балкана у главне европске политичке и економске токове кроз Процес стабилизације и придруживања, политички дијалог, либерализацију трговине и сарадњу у правосуђу и унутрашњим пословима. Све заинтересоване земље су потенцијални кандидати за чланство у ЕУ”.

У светлу Солунског самита ЕУ и западноевропских земаља, одржаног у јуну 2003. године, Савет за општа питања и спољне односе је усвојио Солунску агенду за Западни Балкан: Пут ка европској интеграцији¹. Солунска агенда је ојачала Процес стабилизације и придруживања увођењем нових инструмената за помоћ реформским напорима ових земаља и њиховим европским интеграцијама, укључујући и европска партнерства. Ову агенду потписали су Европски савет и земље западног Балкана у јуну 2003. године.

Јуна 2005, Европски савет је поновио да:

“... напредак сваке земље ка придруживању Европској унији, имајући у виду развијање правних тековина ЕУ (acquis), зависи од њихових напора да поштују критеријуме из Копенхагена и услова који проистичу из Процеса стабилизације и придруживања. Такође, у овом процесу ће регионална сарадња и добросуседски односи и даље бити основни елементи ЕУ политике.”

Структура овог извештаја углавном је иста као структура извештаја из претходних година, где се процењује спровођење Процеса стабилизације и придруживања. Овај извештај:

- описује односе између Србије и Црне Горе² и Европске уније;
- анализира политичку ситуацију у Србији и Црној Гори када је реч о демократији, владавини права, поштовању људских права и заштити права мањина;

---

¹ Закључци Савета за општа питања и спољне односе, 16. јун 2003. г.

² Државну заједницу Србија и Црна Гора чине Република Србија и Република Црна Гора. У овом извештају, термини „република(-е)“ и „републички“ односе се на Републику Србију и/или Републику Црну Гору као чланице државне заједнице Република и Црна Гора. Две републике представљају две одвојене царинске територије, и следе засебне царинске политике. Оне примењују систем бесцаринског приступа роби чије је порекло из оне друге републике, а која подлеже посебним правилима о пореклу робе.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

- процењује економску ситуацију у Србији и Црној Гори у смислу привредног развоја и напретка ка стабилности и конкурентности;
- критички испитује способност Србије и Црне Горе да спроводи европске стандарде, то јест, да постепено израђује законе у кључним политичким областима, који би били усаглашенији са европским законодавством и стандардима;
- истражује у којој мери је Србија и Црна Гора остварила приоритете Европског партнерства.

Овај извештај има у виду напредак који је учињен од објављивања Студије изводљивости, априла 2005. године. Он, стога, покрива прилично кратак временски период од априла 2005. до 30. септембра 2005. године, што треба имати у виду при читању овог извештаја. Овај извештај разматра да ли су планиране реформе о којима говори Студија изводљивости спроведене, испитује нове иницијативе и процењује укупан степен спровођења реформи.

Напредак се мери на основу одлука које су *заиста* донете, законима који су *заиста усвојени* и степену њиховог спровођења. По правилу, нису узети у обзир законодавство или мере које се налазе у разним фазама припреме или усвајања на Скупштини. Овакв приступ обезбеђује подједнак третман за све земље и омогућава објективну оцену сваке земље у смислу њиховог појединачног напретка у спровођењу Процеса стабилизације и придруживања.

У изради овог извештаја коришћени су бројни извори информација. Србија и Црна Гора је позвана да обезбеди информације о напретку постигнутом од објављивања Студије изводљивости. Одлуке Европског савета и извештаји и резолуције Европског парламента такође су узети у обзир приликом израде овог извештаја.³ Комисија је такође користила оцене које су дале разне међународне организације, нарочито Савет Европе, ОЕБС, међународне финансијске институције и невладине организације.

Овај извештај не укључује Косово, како је дефинисано Резолуцијом 1244 Савета безбедности Уједињених нација. Косово је предмет засебног извештаја о постигнутом напретку.

2. Односи између ЕУ и Србије и Црне Горе

Најновији развој билатералних односа

Србија и Црна Гора учествује у Процесу стабилизације и придруживања (ПСП). Тренутно, не постоји уговорни оквир између ЕУ и Србије и Црне Горе. Политички и

---

³ За Европски парламент информативна извештајница током претходног периода извештавања била је гђа Дорис Пак, посланик Европског парламента. Недавно је на то место постављен г. Јелко Качин.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

стручни дијалог се води кроз Унапређени стални дијалог (УСД), чији се састанци одржавају редовно, неколико пута годишње. Званични уговорни односи између ЕУ и Србије и Црне Горе треба да се успоставе кроз закључивање Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП). Делови ССП би се примењивали кроз Привремени уговор, док се не обави ратификација ССП.

Студију изводљивости, која оцењује припремљеност Србије и Црне Горе за преговоре о закључивању САП, Комисија је усвојила у априлу 2005. Како се наводи у Студији изводљивости, Комисија је закључила да је Србија и Црна Гора довољно припремљена за преговоре о САП. Комисија је стога препоручила Савету да започне преговоре. Истовремено, то је подстакло Србију и Црну Гору да настави са интензивним припремама за преговоре. У том смислу, Комисија је истакла да током наредних месеци, у складу са Европским партнерством, власти треба да учине даљи значајан напредак у разним областима, пре свега у сарадњи са Међународним трибуналом УН за ратне злочине почињене на територији бивше Југославије (Хашким трибуналом), уставним питањима, раду демократских институција, реформи државне управе, те развоју административних капацитета, реформи правосуђа и борби против организованог криминала и корупције. Такође, у Студији изводљивости је наглашено да ће Комисија, у случају да у било ком тренутку примети да државна заједница и републичке власти нису испуниле своје обавезе и нису на одговарајући начин решавале проблеме истакнуте у Студији изводљивости, предложити Савету да се преговори суспендују.

Савет је потписао Студију изводљивости и позвао Комисију да представи нацрт смерница за преговоре, што је Комисија учинила у јулу 2005. године. Савет је усвојио смернице преговора и одобрио почетак преговора 3. октобра 2005. године. Истовремено, Савет је указао на то да ће брзина и закључци преговора нарочито зависити од брзине унапређења националног законодавства и административних капацитета, делотворног спровођења Уставне повеље и пуне сарадње са Хашким трибуналом. Преговори о САП су званично отпочели 10. октобра 2005. године у Београду.

У међувремену, Комисија је наставила да помно прати напредак Србије и Црне Горе, нарочито у контексту Унапређеног сталног дијалога, где је формирано неколико секторских група. Као резултат Солунске агенде, први састанак у оквиру политичког дијалога на министарском нивоу између ЕУ и Србије и Црне Горе одржан је у јуну месецу, 2004. године. Други министарски састанак је одржан у фебруару 2005. године.

Међупарламентарни састанак ЕУ и Србије и Црне Горе, којем су присуствовале делегације Скупштине државне заједнице и Европског парламента, одржан је у децембру 2004. године. Мада нису успостављени званични односи са Европским одбором за економска и социјална питања, организована је уводна посета током које су успостављени контакти са цивилним друштвом. Рад Надзорне мисије ЕУ и даље се темељи на заједничкој акцији.

Прво **Европско партнерство** за Србију и Црну Гору Савет је усвојио у јуну 2004. године (*погледати део В – Европско партнерство: Укупна оцена*). Краткорочни приоритети увелико се поклапају са препорукама изнетим у контексту Унапређеног сталног дијалога. У јесен 2004.г, Србија и Црна Гора – на нивоу државне заједнице и на нивоу република – усвојила је појединачне елементе акционог плана које се тичу приоритета Европског партнерства. У вези са разговорима одржаним у оквиру УСД, власти су ажурирале акциони план. Као резултат тог плана, Србија и Црна Гора је у

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

била у могућности да учини значајан напредак у решавању бројних краткорочних приоритетних питања, као и неких средњорочних.

ЕУ је главни трговински партнер Србији и Црној Гори. Трговинска интеграција са ЕУ расте од 2000. године и удео ЕУ у укупном увозу је достигао 49% између јануара и августа 2005. године. У истом том периоду, удео ЕУ у укупном извозу је достигао 55%. Знатан проценат извоза како Србије тако и Црне Горе чине сировине или роба ниског нивоа обраде и релативно ниске додате вредности. Гвожђе и челик, воће, поврће и шећер чине највећи део извоза Србије. Извоз пољопривредних производа вратио се на раније нивое. Главни извозни артикал Црне Горе је алуминијум. Насупрот овоме, роба која се увози је углавном роба високог нивоа обраде. Док постоји позитивна тенденција повећања увоза основних средстава (што указује на пораст улагања и стимулише структурне реформе), још увек је значајан пораст увоза робе широке потрошње. Од 2000. године Србија и Црна Гора је имала користи од Аутономних трговинских мера (АТМ) које јој је загарантовала Европска заједница. Ове мере дозвољавају увоз у ЕУ скоро све робе чије је порекло из Србије и Црне Горе без количинских ограничења и ослобођене царине. Једини изузеци су неки говеђи и рибљи производи, шећер и вино, на које се примењују царинске стопе. Током године, након разговора о царинским олакшицама за Србију и Црну Гору, Комисија је обезбедила повлашћени приступ неким пољопривредним производима и тиме обезбедила поштовање одредби клаузуле о мировању. Такође, марта 2005. г. потписан је уговор о трговини текстилним производима између Европске заједнице и Републике Србије, који је ступио на снагу у јулу 2005.⁴ Србија и Црна Гора је земља за коју су АТМ створиле највећи простор за повластице у односу на конкурентне снабдеваче, пре свега воћем, поврћем, кожом, хемијским производима и производима од челика. Међутим, нису у потпуности искоришћене све могућности које нуде ове повластице. Ни једна од република није успела да у потпуности искористи извозне потенцијале које су им створиле АТМ, што показује да је и даље неопходно чинити напоре усмерене ка реструктурирању појединих области индустрије и наставити реформе.

Помоћ Заједнице

Од 1998. године укупна **помоћ Заједнице** Србији и Црној Гори износила је 2,6 милијарди евра. ЕЗ пружа значајну помоћ Србији и Црној Гори уз помоћ разних инструмената, укључујући програм Кардс, макрофинансијску подршку и хумантарну помоћ. У протеклих неколико година, нагласак се померио са реконструкције на изградњу институција, привредни развој и реформу, те помоћ цивилном друштву, у складу са препорукама Европског партнерства.

---

⁴ Овај уговор не укључује Косово (РСБУН 1244).

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Основним финансијским инструментом ЕЗ у Србији и Црној Гори, програмом Кардс, управља Европска агенција за реконструкцију (са изузетком програма Темпус и пројеката у вези са царином и опорезивањем).

Програм Кардс, који помаже учешће Србије и Црне горе у ПСП, намењен је бројним секторским интервенцијама, са циљем да се подрже три шира приоритета, а то су:

- Демократска стабилизација;
- Добра државна управа и изградња институција (укључујући реформу државне управе, правосуђа и унутрашњих послова и царинску и пореску помоћ), и
- Привредни и друштвени развој (укључујући инфраструктуру, животну средину и програм Темпус⁵).

Помоћ која се пружа у оквиру програма Кардс у 2005. години углавном је усмерена ка приоритетима Европског партнерства, имајући у виду политичку и економску ситуацију у Србији и Црној Гори и захтеве које Србија и Црна Гора мора да испуни да би могла да примењује САП. Укупна помоћ коју је програм Кардс доделио Србији и Црној Гори у 2005. години достигла је 183,5 милиона евра (државна заједница: 7 милиона евра, Србија: 154,5 милиона евра, Црна Гора: 22 милиона евра).

Србија и Црна Гора такође користи средства регионалног програма Кардс, чији је укупни буџет у 2005. години износио 40,4 милиона евра, намењен помоћи активностима од заједничког интереса за регион западног Балкана, на пример, у областима инфраструктуре, изградње институција и прекограничне сарадње.

Уз помоћ програма Кардс, Србија и Црна Гора такође има приоритет када је реч о Европској иницијативи за демократију и људска права и користи средства из еколошког програма Лајф, као и 6. оквирни програм за истраживање и развој.

Комисија се сложила са властима о склапању Додатног меморандума о разумевању, којим се додељује додатна макрофинансијска помоћ Србији и Црној гори (до 70 милиона евра: 45 милиона евра бесповратне помоћи + 25 милиона евра у виду зајма). Ова помоћ треба да буде додељена у две транше, у 2005. и 2006. години, под условом да остану спољне финансијске потребе и да Србија и Црна Гора испуни одговарајуће услове у вези са економском реформом и критеријумима за процену постигнутих резултата онако како је то изложено у Додатном меморандуму о разумевању.

---

⁵ У оквиру програма Темпус, Европска комисија помаже разне врсте активности, укључујући и Заједничке европске пројекте међу универзитетима у ЕУ и земаља-партнера и Структурне мере усмерене ка пружању помоћи националним реформама. До сада Комисија је помогла укупно 63 пројекта сарадње Србије и Црне Горе.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

На Солунском самиту 2003. године, ЕУ се сложила да отвори програме Заједнице за земље западног Балкана, следећи модел претходних проширења. Стога је у новембру 2004. године потписан Оквирни уговор између Заједнице и Србије и Црне Горе о учешћу у програмима Заједнице. Заједница је ратификовала Уговор у мају месецу 2005. године, а Србија и Црна Гора је исто учинила у јулу 2005. године.

Твининг

У својим напорима да помогне Србији и Црној Гори да ојача своје административне капацитете, ЕУ је такође одлучила да прошири механизам „твининга“ на земље западног Балкана. „Твининг“ омогућава држави-партнеру доступност стручних знања јавног сектора држава-чланица ЕУ, тако што државе-чланице земљи-партнеру на дужи временски период шаљу своје државне службенике, а краткорочно, слањем пратећих стручних мисија и организовањем обуке за државне службенике. Земље западног Балкана такође могу да уче на искуствима и знањима држава-чланица кроз „твининшку светлост“ (пројекте који трају до шест месеци).

„Твининг“ ће пружати помоћ телима државне заједнице као и обеју република који координишу и подржавају процес европских интеграција.

Република Србија је почела да користи помоћ институција држава-чланица ЕУ кроз „твининг“ у оквиру Годишњег програма Кардс 2004. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде спроводи један овакав пројекат са циљем јачања својих административних и политичко-аналитичких капацитета. Министарство рударства и енергетике спроводи „твининг“ пројекат са циљем да се помогне спровођење реформе сектора енергетике и успостави национално и регионално енергетско тржиште. Министарство правде спроводи један „твининг“ пројекат како би се олакшало усклађивање законодавства и администрације са стандардима ЕУ. Један пројекат ове врсте се спроводи како би се Генералном секретаријату Владе Републике Србије помогло да ојача развој политика и одлучивања у самом средишту Владе. У припреми је још осам оваквих пројеката у оквиру Годишњег програма Кардс 2005 за Србију, са циљем унапређења развоја ветеринарске, фитосанитарне и лабораторије за испитивање безбедности хране, вина, воде, односно ради унапређења саобраћајне и здравствене администрације, као и са циљем јачања капацитета Министарства унутрашњих послова у борби против организованог криминала.

У припреми су два оваква пројекта за Црну Гор – за пружање помоћи специјалном тужиоцу за организовани криминал и помоћ полицијској академији.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Б. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОЦЕСА СТАБИЛИЗАЦИЈЕ И ПРИДРУЖИВАЊА

1. Политичка ситуација

Услови који се морају испунити у Процесу стабилизације и придруживања постављени су у закључцима које је Савет за општа питања донео у априлу 1997. године. Да би постале чланице ЕУ, земље треба да задовоље критеријуме које је Европски савет поставио у Копенхагену, у закључцима донетим јуна 1993. године. Копенхашки политички критеријуми прописују да земље морају да достигну „стабилност институција које гарантују демократију, владавину права, људска права и поштовање и заштиту мањина.“

Елементи који су предмет испитивања укључују демократске принципе, људска права и владавину права, поштовање и заштиту мањина и регионалну сарадњу. Такође се анализирају посебни елементи од важности за сваку земљу појединачно, укључујући поштовање међународних обавеза попут мировних споразума и сарадња са Међународним трибуналом за ратне злочине почињене на територији бивше Југославије (Хашким трибуналом).

У Студији изводљивости, Комисија примећује:

“Дошло је до унапређења функционисања демократских институција и поштовања владавине права у Србији и Црној Гори – мада је напредак спор и понекад делимичан, нарочито због наслеђа које је оставио прошли режим.

Свакако је постигнут извесан прогрес свакако ка уставној и законској сигурности, али ту и даље предстоје многи изазови. Скорашња сагласност да се ревидира Уставна повеља у вези са непосредним изборима за Парламент државне заједнице нарочито је добродошла одлука. Унапређен је и рад посланика и стручних служби, али још увек има организационих слабости.

У обе републике чине се напори да се питање реформе државне управе реши кроз интензивне законодавне активности. Међутим, спровођење ове реформе је још увек на самом почетку. Ниво административних способности још увек је врло низак. У Србији, мада неравномерно распоређено по разним нивоима и ограницима управе, постоји суштински капацитет за бављење европским интеграцијама и посебно за преговоре о САП. У Црној Гори, док се чине напори да се ојача структура европских интеграција, државна управа још увек пати од недостатка људских ресурса. На нивоу државне заједнице, административни капацитети су ограничени недостатком стабилне помоћи из буџета. Реформа војске се наставила али доста тога треба урадити да би се обезбедила ефикасна демократска контрола.

Укупно поштовање људских и мањинских права се значајно поправило последњих година, али треба предузети значајне кораке и на нивоу законодавства и у спровођењу. Приступање Савету Европе 2003. године и ратификација основних инструмената људских права представљали су велики корак напред, али тешкоће у њиховом спровођењу још увек постоје, посебно у вези са Канцеларијом Владиног заступника у Европском суду за људска права и надлежношћу Суда државне заједнице. Било је напретка у поштовању мањинских права, али је било и повремених инцидента. Мали је напредак постигнут у вези са истраживањем кривичних дела током претходног режима. Слобода говора се углавном поштује, али постоје ограничења за независне медије. Не постоји антидискриминациони

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

закон, а институције које се баве људским правима, као што је Омбудсман, треба основати на свим неопходним нивоима и ојачати их.

Што се тиче поштовања Резолуције 1244 Савета безбедности Уједињених Нација о Косову, конструктиван ангажман Београда на проблему Косова помоћи ће да се унапреди европска перспектива Србије и Црне Горе, док ометање може постати препрека.

*Србија и Црна Гора је недавно постигла значајан напредак у испуњавању својих међународних обавеза у вези са сарадњом са **Трибуналом у Хагу**, након периода током којег је та сарадња озбиљно мањкала. Више нема заосталих необављених послова у вези са ослобађањем сведока обавезе чувања државне тајне. Приступ документима се битно поправио, мада овај процес још увек понекад ометају неки делови државне управе и војске. У последњих неколико месеци, значајан број оптуженика је изручен Хагу.*

Све у свему, политички критеријуми су испуњени у довољној мери у овој фази отварања преговора о закључивању ССП.”

У наредном поглављу даје се оцена политичког напретка у Србији и Црној Гори од објављивања Студије о изводљивости, укључујући укупно функционисање државног извршног и правосудног система, владавине права, поштовања људских права и заштите мањина и регионална питања. Тај напредак је у тесној вези са способношћу Србије и Црне Горе да спроведе реформе и достигне стандарде које мора достићи како би даље напредовала у Процесу Стабилизације и придруживања и на путу ка ЕУ.

1.1 Демократија и владавина права

Уставно-правна сигурност је још увек нестабилна. Мада се **рад институција** државне заједнице релативно поправио, на њихову ефикасност и даље негативно утичу пре свега опречна тумачења Уставне повеље. Ревизија Уставне повеље, која је усвојена у јуну 2005.г, вратила је легитимност Скупштине државне заједнице, али њено функционисање остало је слабо. Суд државне заједнице је почео са радом, мада је његов капацитет и даље ограничен и сагласност око обима његових моћи још увек је углавном непроверена. Скупштина Србије и Црне Горе још увек ије усвојила државни закон који би дао јачу основу финансирању државне заједнице у складу са Уставном повељом. Недавном ревизијом Уставне повеље такође је појашњено да према закону о **референдуму** једна република може да одлучи да се повуче из државне заједнице, што „мора да се заснива на међународно признатим демократским стандардима“ и да ће република која распише референдум „сарађивати са ЕУ поштујући међународне демократске стандарде како је прописано Уставном повељом“. Од Венецијанске комисије се очекује мишљење о усаглашености црногорског закона о референдуму са међународним демократским нормама будући је Црна Гора исказала намеру да одржи референдум када истекне период прописан Уставном повељом.

Власти на нивоу државне заједнице и република чине напоре у поштовању заједничког схватања **расподеле власти** загарантованих Уставном повељом. У пракси, још увек има проблема у вези са рашчлањивањем надлежности између државне заједнице и република у бројним областима, често због недостатка конструктивног приступа. Наиме, постигнут је напредак у хармонизацији визног режима и развијању интегрисаног управљања границом на нивоу државне заједнице. Када је реч о надлежностима које су пренете на републички ниво, међурепубличка сарадња је наставила да се развија, мада углавном на незваничној основи.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Што се тиче **ревизије устава** двеју република, није постигнут никакав стварни напредак, због тога што још увек не постоји консензус у оквиру сваке републике да се заврши ова кључна реформа. У Србији су најконтроверзнија питања начин на који треба усвојити нови устав и модалитети будуће централизације, док је у Црној Гори главни проблем и даље очигледно непостојање политичке воље да се озбиљније бави реформом док не прође референдум. Шта више, будући да одредбе важећих устава углавном потичу из периода када је Милошевић био на власти, оне не дају гаранције које су неопходне за консолидацију демократије, владавине права и, у случају Србије, пуног поштовања људских и мањинских права. Ово је и даље озбиљан разлог за забринутост.

И у Србији и у Црној Гори **владавина права** је крхка због уставно-правне несигурности, структурне слабости и претеране политизације државне управе и правосуђа, високог нивоа корупције, притиска организованог криминала и ометања које врши део институционалног, политичког, војног и државног система безбедности. Док свест у цивилном друштву расте, власти се слабо труде да се суоче с прошлошћу и ојачају владавину права. Стога овакво стање и даље представља озбиљан разлог за забринутост.

Скупштина

Државна заједница

У складу са ревизијом Уставне повеље, која је усвојена у јуну месецу 2005. године, избори за Скупштину државне заједнице – првобитно планирани за март 2005. године – сада ће се одржати одвојено у свакој републици, у исто време када ће бити расписани избори за републичке парламенте. Мандат садашњих посланика је продужен док се ти избори не одрже, па им се тако ретроактивно враћа легитимност.

Савезна скупштина, која има ограничене надлежности, и даље слабо функционише. Током овог периода извештавања, усвојена су три закона и бројни ратификациони закони међународних споразума. Савезној скупштини и даље недостаје специјализовано особље. Парламентарна контрола војске је још увек слаба.

Савезна скупштина је усвојила Резолуцију о придруживању државне заједнице Европској унији у јуну 2005. Мада није одобрена са политичким консензусом, ово је ипак значајан напредак. Ова резолуција би требало да ојача везу између унутрашњих реформи и захтева који произлазе из процеса придруживања ЕУ, као и парламентарну контролу Савета министара у том процесу.

Србија

Законодавна активност Скупштине Србије је постала интензивнија. Усвајање новог Пословника у јуну 2005. године представља значајан корак напред. Нова правила јачају улогу скупштинских одбора у изради закона, са циљем повећања ефикасности рада Скупштине. Нова правила такође јачају парламентарну контролу Владе и улогу Одбора за европске интеграције. Скупштини и даље недостаје стручно особље. Мада су седнице Скупштине јавне, процесу креирања закона и даље мањкају одговарајуће јавне консултације и не узимају се у потпуности у обзир стручна мишљења важних професионалних и међународних организација. Није постигнут никакав напредак у вези са изборним законодавством.

Скорашњи проблеми у вези са трансфером посланика из опозиције у владајућу коалицију нагласили су потребу за јаснијим регулисањем проблема скупштинских мандата и савесним поштовањем правила која се тичу инкопатибилности функција.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Одлука Демократске странке (ДС) да се повуче из рада Скупштине даје разлоге за забринутост.

Упркос ограниченим ресурсима, Одбор за европске интеграције је наставио да обавља важне активности на спровођењу приоритета Европског партнерства и изменама и допунама одговарајућих закона, мада се његова мишљења не уважавају у потпуности. Одбор, међутим, има ограничена стручна знања да би био у стању да проверава усаглашеност закона са европским стандардима и ослања се на спољне изворе.

Црна Гора

У Црној Гори, опозиција, која је бојкотовала рад Скупштине од септембра 2003. године до јесени 2004. године, још увек се није сасвим вратила на обављање својих дужности у скупштинским одборима. Још увек није усвојен нови Пословник. Скупштина је наставила интензивну законодавну активност. Није постигнут никакав напредак у вези са изборним законодавством.

Резолуција о придруживању Европској унији је усвојена јуна 2005. године уз подршку скупштинске већине и дела опозиције, што је добро. Ова резолуција би требало да ојача везу између унутрашњих реформи и захтева које поставља интеграција у ЕУ, као и парламентарну контролу Владе у том процесу.

Рад Одбора за европске интеграције и даље је слаб и неодговарајући због, с једне стране, политичких тешкоћа, а с друге, недостатка ресурса, укључујући ту и стручно особље. Док важни предлози закона које је доставила Влада садрже изјаву о усаглашености са европским стандардима, сам Одбор има врло ограничена стручна знања да би могао да врши сличне провере.

Влада

Државна заједница

Нема напретка у вези са радом Савета министара државне заједнице, који и даље пати од структурних слабости (нарочито у вези са координацијом рада појединих министара), као и од проблема у вези са поштовањем Уставне повеље.

Савет за европске интеграције Србије и Црне Горе основан је на високом нивоу како би дао политички правац и стратешко вођство државним амбицијама у вези са Европском унијом, није се састао од априла 2005.

Положај Канцеларије за придруживање Европској унији и даље је слаб, како због недостатка ресурса и структурних слабости када је реч о њеном званичном статусу и надлежностима. Док је Канцеларија чинила напоре у спровођењу релевантних приоритета Европског партнерства, није била у положају да развије стручно и административно вођство у активностима које се тичу европских интеграција. Координација са одговарајућим републичким институцијама је боља, мада извесних потешкоћа још увек има. Сарадња између Канцеларије за европске интеграције и Скупштине државне заједнице, пре свега Одбора за европске интеграције, је добра, али не постоји никакав званични механизам за проверу усаглашености закона са стандардима Европске уније.

Са циљем отварања преговора о Споразуму о стабилизацији и придруживању, Савет министара државне заједнице је оформио преговарачки тим у јулу месецу 2005. године. Основане су три радне групе за она поглавља Споразума у којима ће преговоре водити државна заједница (преамбула, политички дијалог, општи принципи, институционалне

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

одредбе, прелазне и коначне клаузуле, виза/азил/миграција, и хармонизација). Усвојена је одговарајућа преговарачка платформа.

Србија

У Србији још увек није успостављена одговарајућа координација унутар Владе. Недавно су се погоршали односи са цивилним сектором и медијима јер су и једни и други покренули питање ратних злочина, посебно масакра у Сребреници. Овакав став Владе одражава њену неспособност да уважи улогу цивилног друштва и медија у демократском друштву и забрињавајуће тенденције ка мешању политике у њихов рад. Подједнако забрињава и то што је било очигледних покушаја неких чланова Владе да се мешају у рад правосудног система.

Влада је усвојила свеобухватну стратегију за придруживање ЕУ у јуну 2005. године. Овај важан документ треба даље проширити и пропатити повећаним ангажманом ресорних министарстава и агенција у процесу европских интеграција. У складу са Резолуцијом о европским интеграцијама коју је Скупштина усвојила у октобру 2004. године, Влада редовно доставља извештаје о својим активностима у вези са тим процесом, а о њима се обично расправља на скупштинском Одбору за европске интеграције. Пословником Владе је институционализован механизам који налаже да сваки предложени нацрт закона мора да пропрати изјава о његовој усаглашености са европским стандардима. Овај механизам се спроводио, у чему је значајно учешће имала Канцеларија за придруживање Европској унији. Међутим, Влада није била вољна да проследи овакву изјаву Скупштини и тако оправда предлог закона, упркос захтевима Одбора за европске интеграције, којем тек предстоји развијање сопствених способности у изради сличних стручних извештаја.

Новим Законом о Влади је побољшан положај Канцеларије за придруживање Европској унији тако што је постала надлежност председника Владе, који је опет поверио ту надлежност потпредседнику Владе. Канцеларија наставља да развија институционалну способност за координацију активности у вези са Европском унијом, у сарадњи са контакт-пунктовима за европске интеграције основаним у свим ресорним министарствима. Канцеларија је развила кључну улогу у припреми годишњих акционих планова за усклађивање закона Србије са правним тековинама ЕУ, и задужена је за подношење тромесечних извештаја о спровођењу тих акционих планова. Први такав извештај је припремљен и објављен и садржи важне информације о текућим активностима и будућим задацима. Канцеларији недостаје институционални капацитет за обезбеђивање да активности Владе и државне управе на одговарајући начин задовољавају политичке критеријуме ПСП.

Имајући у виду отпочињање преговора о ССП, Влада Србије је одредила потпредседника Владе као шефа преговарачког тима и основала је шест радних група. Влада је усвојила преговарачку платформу.

Црна Гора

У Црној Гори, функционисање извршне власти и даље карактерише неометано доношење политичких одлука. Када је у питању спровођење, капацитети су још увек слаби, мада су власти предузеле кораке да реше овај проблем. Упркос недавном усвајању Стратегије о борби против корупције и организованог криминала, у области животне средине још увек има корупције. Учињени су напори да се узму у обзир релевантна међународна стручна знања у вези са садржајем неких важнијих нацрта закона који су у припреми. Сарадња са цивилним друштвом наставља да се унапређује

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

када је реч о питањима у вези са ЕУ, али су генерално неопходна даља унапређења. Невладине организације су протестовале због мешања владе у слободу медија.

Учврстивши своју инфраструктуру и ресурсе, Министарство за економске односе са иностранством и европске интеграције има све већу улогу у координацији активности везаних за ЕУ, укључујући и припреме за преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању, и треба да настави да усредсређује свој рад на агенду европских интеграција. Постоји стална Координациона група Владе која се бави питањима у вези са ЕУ, а у чији су рад укључена ресорна министарства и одговарајуће агенције. Што се тиче законодавне активности Владе, спроводи се обавезна изјава о усаглашености нацрта закона са европским стандардима, па релевантни нацрти закона који се прослеђују Скупштини садрже и изјаву о усаглашености. Такође постоји све више референци на европске стандарде или критеријуме ПСП у тексту који прати неке важне предлоге закона који се упућују Скупштини.

Имајући у виду отпочињање преговора о Споразуму о стабилизацији и придруживању, црногорска влада је именовала министра за европске интеграције за шефа преговарачког тима и основала је шест радних група. Влада је усвојила преговарачку платформу.

Државна управа

Државна заједница

Није постигнут напредак у вези са државном управом на савезном нивоу, којој још увек недостаје прави закон о државној управи. Ово лоше утиче на статус и одговорност државних службеника. Шта више, финансијска ситуација државних службеника још увек је несигурна.

Србија

До усвајања и пуног спровођења нових закона, администрација Србије остаје преоптерећена бројем запослених. Истовремено, недостају јој квалификовани државни службеници и приметно је неоправдано мешање политике, што све заједно негативно утиче на континуитет у раду институција и спровођењу политика.

У контексту реформске стратегије, Скупштина Србије је усвојила Закон о Влади (који тренутно ревидира Уставни суд Србије, након иницијативе Народне канцеларије председника Србије), као и Закон о државној управи и Закон о државним службеницима. Очекује се регулисање плата државних службеника. Усвојена је већина уредби којима се спроводи Закон о Влади, са изузетком новог Владиног пословника. Закон којим се успоставља функција Омбудсмана донет је у септембру 2005. године, што се оцењује као позитиван помак. Овај нови закон треба спроводити нарочито обезбеђењем одговарајућих буџетских средстава за Канцеларију омбудсмана. Када је реч о покрајинском омбудсману у Војводини, упркос ограниченим ресурсима и инфраструктури, Канцеларија је развила широк спектар активности, укључујући *ex officio* активности везаних за истраживање кршења људских права. Нема одређених информација о пратећим активностима у вези са препорукама Омбудсмана, осим општих статистичких података за 2004. годину, по којима је од 265 случајева решено 188 на нивоу Омбудсмана, док је 71 случај био неприхватљив.

Што се тиче децентрализације, која представља кључни проблем у контексту расправе о ревизији устава, постоји забринутост у вези са утицајем који недавно усвојени Закон

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

о Влади може имати на локалну самоуправу. Још увек постоји потреба да општине добију право поседовања и управљања имовином.

Црна Гора

У Црној Гори је постигнут даљи напредак у завршавању законодавне реформе и реформе државне управе. У пракси, капацитети за спровођење су још увек слаби, како у погледу буџетских средстава и инфраструктуре, тако и у погледу запослених и њиховог стручног оспособљавања. Уз то, постоје проблеми који се тичу недостатка одговорности и сталног уплитања политике.

Оснивање Агенције за управљање људским ресурсима, која још није постала сасвим оперативна, представља позитиван помак. Спровођење закона је у току. Нова политика запошљавања је оперативна, али нова организациона структура и нови систем плата још увек се не примењују у потпуности.

Канцеларија омбудсмана је још увек у повоју. У Омбудсмановом годишњем извештају, објављеном у јуну 2005. године, каже се да су односи са органима власти углавном добри, осим на локалном нивоу, где нема разумевања за ову институцију, што је изгледа главни узрок лоше сарадње. Кампања подизања свести спроведена је у лето 2005. године. Доступни статистички подаци (за 2004. г) указују да је, бројчано, реакција на Омбудсманове препоруке задовољавајућа (од 34 издате препоруке, 19 је реализовано, а 15 није).

Постоји напредак у области децентрализације, јер је Влада поставила координационо тело за реформу локалне власти. Треба усвојити неколико закона који се тичу децентрализације.

Реформа система одбране

Одбрана спада у надлежност **државне заједнице**. Реформа војске и даље наизлази на значајан отпор и ометања неких политичких актера и елемената унутар саме војске. Предстоји усвајање војне доктрине. Упркос учињеним напорима, Скупштински одбор државне заједнице, који би требало да обезбеди демократску контролу војске, још увек је слаб. Ово представља озбиљан разлог за забринутост. Управљање финансијама теоретски је у потпуности у рукама цивилних институција (Савезно министарство одбране и Савет Министара, Врховни савет одбране, владе двеју република), али укупан систем доделе и управљања војним фодовима предмет је контроверзи и сукоба између државне заједнице и републичких (пре свега србијанских) власти, што је недавно кулминирало оставком министра одбране. Недостатак одговарајућих закона на нивоу државне заједнице и сукоби између различитих актера допринели су проблему транспарентности војних трошкова и доделом војне имовине.

Истовремено, реформу и даље омета недостатак средстава. Проблем власништва и рационализације војне имовине само је делимично решен оснивањем Фонда за реформу војске, чија се законитост непрестано оспорава. На функционисање Фонда такође утиче и доношење одлука о располагању средствима, што мора да прође кроз компликоване поступке, укључујући и претходну сагласност републичких влада: ово је довело до обустављања распродаје војне имовине у Србији.

Дошло је до кадровских промена и смањења броја радних места. Мада се Министарство одбране, уз међународну помоћ, труди да умањи социјални ефекат промена, технолошки вишак је довео до протеста и у неким случајевима социјалних немира.

У војсци још увек постоји отпор према владавини права и сарадњи са Трибуналом у Хагу.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Србија и Црна Гора тражи чланство у НАТО-вом Партнерству за Мир, али то зависи од пуне сарадње са Хашким Трибуналом.

Правосуђе

Када је реч о *структури* правосуђа, две републике имају два аутономна правосудна система, формално повезана само ауторитетом **Суда државне заједнице**. Власти Црне Горе још увек нису пронашле задовољавајуће решење за просторије Суда државне заједнице који, према Уставној повељи, треба да се налази у Подгорици. Суд државне заједнице још увек има привремено седиште у Београду и већи део његовог буџета пуни се из Србије. Суд државне заједнице, који има девет именованих судија и само основну опрему и помоћно особље, наследио је више од 1000 нерешених случајева бившег Савезног уставног суда и Савезног суда. Током 2005. године, Суд државне заједнице је наводно решио 350 случајева, од којих се њих 50 тиче уставности и законитости. Власти тврде да сада постоји сагласност о тачном обиму надлежности Суда државне заједнице (нарочито у вези са провером уставности закона двеју република и спровођењем Европске конвенције о људским правима) мада се поступци доношења одлука Суда морају унапредити. Док се не изврше ове модификације, сагласност о обиму надлежности углавном остаје непроверена.

Пренос надлежности војног правосуђа на цивилне судове, који је обављен у јануару 2005. године, несметано се спроводи када је реч о кривичним и цивилним стварима. У том смислу, у Србији су основана посебна одељења у оквиру редовних судова. Што се тиче административних ствари, постоји велики заостатак од 3500 административних случајева наслеђених од бившег Врховног војног суда. У Црној Гори, овим случајевима се баве административни судови основани почетком 2005. године. У Србији, административни судови који ће преузети административне случајеве биће основани тек 2007. године.

Сарадња двеју република у области правосуђа, што укључује међусобно признавање судских одлука и у цивилним и у кривичним стварима и поштовање захтева за правном помоћи међу судовима, наставила је да се развија на темељу Меморандума о разумевању који су потписала министарства правде Србије и Црне Горе, у јуну 2004. године. Добра сарадња постоји у пракси, мада пре зависи од професионалних и личних односа него од систематског и одрживог приступа.

У **Србији** је правосуђе наставило да показује симптоме озбиљних слабости. Његову *независност и даље* поткопава политички притисак који се врши на *именовање* судија и тужилаца и на њихов рад, а систем још увек оптерећује терет наслеђа претходног режима. Позитивно је то што су предузети кораци да се обезбеди делотворна независност рада Тужиоца за ратне злочине.

Недостатак одговарајућих ресурса који би обезбедили финансијску одрживост и бољи функционисање одражава се у неефикасности правосудног система. Тренутно, са Министарством правде као јединим надлежним за *буџетска средства намењена правосуђу*, ограничен је обим и способност правосуђа да утиче на доношење одлука у вези с буџетом које би биле одраз стварних потреба.

Србија до сада није успела да изгради законодавни оквир и створи и подржи институцију чији је задатак развој и спровођење свеобухватног програма *оспособљавања* судија. Не постоји ни уводна обука приликом увођења новоименованих судија у рад нити законског система усавршавања активних судија. Центар за едукацију судија и даље је врло слаба установа. Постојеће активности које се тичу обуке судија предузимају се захваљујући донацијама, са мало координације или усмеравања од

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

стране органа власти у Србији, и врло су ограничене када је реч о предавачима, обиму обуке и постигнутим резултатима.

Упркос напорима да се унапреде законске одредбе (првенствено у области цивилног права) са циљем смањења поступака и мера и решавањем позамашног броја *нагомиланих* случајева, још увек присутна неефикасност правосудног система представља озбиљну препреку процесу реформи.

Што се тиче кривичног законодавства, Кривични законик и Закон о заштити сведока усвојени су у септембру 2005. године. Још увек није урађена ревизија Законика о кривичном поступку и допунских закона као и Закона о полицији.

Финализација стратегије реформе правосуђа у Србији касни. Мада стратегији као приоритете утврђује независност, одговорност и ефикасност правосудног система, она такође укључује забрињавајуће одредбе о поновном наименовању судија након почетног мандата од пет година, што ће у одсуству јасних, професионалних критеријума и транспарентности поступка именовања озбиљно поткопавати независност правосудног система. Подједнако забрињавају и одредбе које стављају тужилаштво у надлежност Министарства правде, нарочито имајући у виду предвиђени трансфер истражних активности које су до сада обављале истражне судије на тужиоце. Када се усагласи са релевантним међународним стандардима, успех овог важног реформског процеса ће у великој мери зависити од политичке воље да се реформа спроведе и од пуне подршке и ангажмана правника и практичара у њеном будућем спровођењу.

Упркос значајном унапређењу кривичних и цивилних закона у **Црној Гори**, њихово истинско спровођење и даље представља разлог за забринутост. Мада су законске одредбе о организацији правосудног система измењене тако да обезбеде *независност* правосуђа, у пракси обично долази до ометања због утицаја политике на поступак *именовања* судија, у одсуству јасно утврђених критеријума за именовање судија и тужилаца и брзог спровођења ових критеријума.

Центар за обуку судија, који још увек у многоме зависи од донација, наставио је да организује обуку за постављене судије, углавном у вези са спровођењем Европске конвенције о људским правима. Закон који предвиђа свеобухватно *стручно оспособљавање* судија и тужилаца и јачање финансијске способности Центра за обуку судија још није усвојен.

Након оснивања административног и апелационог суда у јануару 2005. године, именован је додатни број судија са циљем да се смањи број *нагомиланих* наслеђених и решавању све већег броја нових случајева. Кашњења судских поступака су главни разлог жалби упућених Омбудсману.

Именован је специјални тужилац за организовани криминал и Канцеларија сада ради, али постигнути су скромни резултати у решавању проблема организованог криминала у односу на величину проблема и претњу коју организовани криминал представља за друштво. Мало се напредовало и у спровођењу закона о заштити сведока, због недовољне сарадње између правосуђа и полиције и неадекватне финансијске подршке.

И Србија и Црна Гора морају се постарати да боље развију законски оквир за заштиту сведока, и то тако што ће обезбедити одговарајућу равнотежу између заштите осетљивих група сведока и права оптуженика на одбрану.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Сузбијање корупције

Међународна истраживања и даље указују на то да је у Србији и Црној Гори корупција увелико заступљена.

У мају 2005. године Влада **Републике Србије** поднела је Скупштини Стратегију за борбу против корупције, која је настала у сарадњи са Саветом Европе. Ову стратегију Скупштина треба да усвоји. У међувремену су се појавили проблеми у вези са припремом акционог плана за спровођење и оснивање водеће институције, тј. тела које ће се бавити сузбијањем корупције, а чија би улога и однос са постојећим структурама требало да се у потпуности дефинише. Савет за борбу против корупције, основан 2001. године као централно место и саветодавно тело Владе Републике Србије, израдио је неколико извештаја о наводним случајевима корупције у којима су били умешани високи званичници, али Влада није даље истраживала нити на одговарајући начин решавала подигнуте и документоване озбиљне оптужбе.

Сукоб интереса и даље представља један од проблема, због кашњења у спровођењу нових закона и ограничених резултата. Влада је још увек невољна да у потпуности спроведе Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Ово и даље поткопава транспарентност јавних политика. Док је Закон о финансирању политичких странака донео неке позитивне резултате у смислу повећане финансијске транспарентности, проблеми у вези са садржајем Закона и његовим спровођењем су остали.

У **Црној Гори** су активности на пољу сузбијања корупције далеко од задовољавајућих. Тренутно, централна институција је Агенција за антикорупцијску иницијативу, која нема ни истражни ни оперативни ауторитет. Ово је један од узрока недостатка опипљивих резултата током протеклих година, упркос бројним случајевима корупције које је пријавио сектор невладиних организација. Влада је усвојила заједничку стратегију против корупције и организованог криминала у августу 2005. Стратегија је развијена под вођством Министарства унутрашњих послова, укључујући и допринос одговарајућих министарстава, агенција, цивилног друштва и међународних организација. Према овој стратегији, централно тело надлежно за спровођење имаће и истражне и оперативне надлежности.

Закон о сукобу интереса се примењује са потешкоћама и садржи проблематичне одредбе које дозвољавају посланицима да буду чланови одбора јавних предузећа. Овај закон мора се ревидирати у складу са међународним стандардима. Закони о политичким партијама и њиховом финансирању се такође спроводе уз тешкоће. Политичке партије нису успеле да до краја испоштују законске рокове и поступке за пријављивање финансијских средстава и управљања новчаним средствима за изборне кампање. Шта више, овај закон је измењен у мају 2005. године тако да подрива начело једнакости у изборном процесу и укида горњу границу за доделу средстава из буџета. Други закони су још увек само у припреми, као на пример нацрт закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Овај закон је подржао сектор НВО, али је тренутно у скупштинској процедури.

Србија и Црна Гора су наставиле да учествују у иницијативи Савета Европе под називом ГРЕКО (Група држава против корупције). Оцењивачке посете двома републикама обављене су у септембру 2005. године.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

1.2 Људска права и заштита мањина

Поштовање међународних закона о људским правима

У априлу 2005. године завршио се период спровођења међународних обавеза Србије и Црне Горе, које је преузела када се придружила **Савету Европе**. У оцени Савета Европе каже се да је „после више од две године чланства у Савету Европе, Србија и Црна Гора сада испоштовала бројне обавезе у процесу приступања, нарочито када је реч о потписивању и/или ратификацији конвенција и, уз то, усвајању релевантних закона.“ Савет Европе је истакао бројне области у којима је потребно учинити даље напоре, нарочито уставну реформу, помирење и суочавање са прошлошћу, демократију на локалном нивоу, рад и независност правосуђа и тужилаштва, и заштиту мањина. Након што је приступила Савету Европе, напредак Србије и Црне Горе се прати на тромесечној основи.

Када је реч о јединственом спровођењу међународних обавеза широм Србије и Црне Горе, власти тврде да је улога Суда државне заједнице у вези са Конвенцијом о људским правима и основним слободама појашњена али да се у пракси још увек не примењује. Док је Савет министара државне заједнице усвојио одлуку о именовању државног заступника у фебруару 2005. године, заступник је именован тек у септембру, а на именовање његовог заменика још се чека. Шта више, постоји забринутост због доделе буџетских средстава за канцеларију заступника за 2005. годину. У међувремену, око 750 предмета против Србије и Црне Горе налази се пред Европским судом за људска права. Ускоро треба да се ратификују и друге конвенције Савета Европе, као што су Европска повеља о регионалним и језицима мањина и ревидирана Европска социјална повеља.

Када је реч о праву на заштиту личних података, Србија и Црна Гора је ратификовала Конвенцију о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података (*ETS No. 108*) у септембру 2005. године. Међутим, забрињава то што је ово учињено без претходног усвајања одговарајућег националног закона.

Цивилна и политичка права

Није било напретка у примени закона о одговорности за повреду људских права Републике Србије (Закон о лустрацији).

Када је реч о *масовним гробницама* које су пронађене у Србији, до данас није подигнута ни једна оптужница.

У области *спречавања мучења и злостављања*, донекле је постигнут напредак у вези са истраживањем наводних повреда људских права током ванредног стања у марту / априлу 2003. године. Скупштински одбор за безбедност и одбрану закључио је у мају 2005. године да је у том периоду било „неселективних притварања“ и „повреде људских права и мучења“, али је овај проблем непрестани извор политичких сукоба. Према извештајима Службе генералног инспектора при Министарству унутрашњих послова Републике Србије, од 37 случајева на које је у том контексту Канцеларији скренута пажња, 20 је одбијено као неосновано, 6 случајева мучења је потврђено, а 11 је још увек под истрагом.

Настављају се напори у спровођењу Европске конвенције о спречавању мучења, на пример тако што се врши едукација релевантних делова државне управе државне заједнице и република. Није било напретка у реакцијама власти на случајеве које је покренуо Одбор УН против мучења. Недостатак транспарентности и одговарајућег информисања у вези са бројем могућих случајева мучења од стране полиције и

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

предузетих мера остају велики проблем у обе републике. У Србији наставља са радом Канцеларија генералног инспектора при Министарству унутрашњих послова. До данас је било мало конкретних информација о исходу разних случајева мучења и казнама против полицајаца који су наводно то учинили. Треба одржавати и ојачавати независност система унутрашње контроле. У Црној Гори, НВО које се баве људским правима тврде да су мучења притворених лица у полицији и даље проблем, али активности на решавању овог проблема обично омета сама полиција. Нови црногорски закон о полицији обезбеђује механизме унутрашње контроле, који сада морају у потпуности да се спроведе. Наиме, случајеви злостављања од стране полиције у затвору (септембар 2005. г) треба у потпуности и транспарентно да се истраже.

У Србији, реформа система одређивања *притвора пре суђења* зависи од свеобухватне ревизије Законика о кривичном поступку, која тек треба да се изврши. У Црној Гори, Законик о кривичном поступку, на снази од 2003. године, ограничава могућност одређивања притвора пре суђења на озбиљне околности и искључиво на одређене случајеве за које је предвиђена казна од најмање десет година затвора. За такве случајеве уведен је принцип по коме један поступак не сме непотребно да се одлаже, као и одредбе о обавезној одбрани.

Услови у затворима и даље су нестабилни и у Србији и у Црној Гори због законодавних, административних и инфраструктурних проблема. У Србији је недавно усвојена реформа закона о извршењу казних пресуда и о малолетним преступницима, који треба у потпуности да се примењују. У међувремену, чине се напори да се унапреде услови у затворима у неколико казнено-поправних установа како би се испунили неопходни стандарди, нарочито у затворским болницама. Ово постаје нарочито важно када се ради о најозбиљнијим случајевима који подразумевају дугогодишње затворске казне, на пример, у случајевима организованог криминала и ратних злочина.

Када је реч о *приступу правосуђу*, основни законски оквир за правну помоћ дат је у одредбама важеће Уставне повеље, који се односе на једнакост пред законом, право на правну заштиту, заступање и одбрану. У Србији је обавезна одбрана обезбеђена у случају озбиљних кривичних оптужби и у случају полицијског притвора. У цивилним случајевима, право на бесплатну одбрану се углавном дефинише у смислу трошкова парнице и при том је још ограничено. Тренутно је очигледан недостатак свеобухватног планирања и управљања правном помоћи, што резултира непримењивањем закона и непостојањем јасног механизма за обезбеђивање једнакости у правној помоћи. У Црној Гори још није уведен систем бесплатне правне помоћи. У кривичним случајевима постоје неке одредбе за озбиљне злочине и случајеве сиромаштва. У цивилним случајевима доступна је извесна помоћ, тек да се покрију трошкови. У пракси се постојеће одредбе не примењују у потпуности.

Што се тиче *верских слобода*, постоје уставне гаранције на слободу мишљења, савести и вероисповести на свим нивоима. У Србији није било помака у усвајању новог закона, усклађеног са међународним стандардима када је реч о верским организацијама и начелу одвајања цркве од државе. Било је великих одлагања правних поступака у вези са верски мотивисаним инцидентима, пре свега паљењем џамија након нереди на Косову у марту 2004. године. У Црној Гори, закон који регулише статус верских заједница је застарео и мора се модернизовати да би у потпуности био у складу са међународним стандардима. Када је реч о *приговору савести*, Одлука о цивилном служењу војног рока спроводи се уз тешкоће, јер се показало да је број алтернативних институција одређених за ту сврху недовољан. Уз то, ова одлука је измењена у јануару 2005. године на нетранспарентан начин, и уведена су неоправдана ограничења, мада је

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Министарство одбране инсистирало да је њихов циљ био да сузбију предвиђене злоупотребе права на приговор савести.

У Србији је дошло од унапређења *слободе изражавања и медија* кроз укидање затворских казни за клевету и њихову замену новчаним казнама. Такође има случајева када републички званичници оцрњују новинаре и чак им прете, што подрива слободу медија. Овај проблем је недавно постао још већи увођењем закона чија су мета нарочито медији који се критички односе према Влади и, још конкретније, они који се залажу за суочавање са наслеђем из прошлости, укључујући ратне злочине и организовани криминал. Нове измене и допуне Закона о радиодифузији, усвојене у августу 2005. године, садрже одредбе које подривају независност електронских медија, нарочито на нивоу општина, увођењем нових одлагања у временски оквир предвиђен за приватизацију. Амандмани на овај закон централизују рад Савета за радиодифузију и више се не признаје посебност Војводине као мултикултурног региона. У Црној Гори слобода медија трпи мешање политике. У априлу 2005. године НВО су протестовале против дистрибуирања анализе медија коју је обавило Министарство спољних послова Црне Горе, а у којој се критикују медији за које се сматра да не подржавају независност републике и који указују на мешање владе, пре свега у уредничку политику државних радиодифузних предузећа. Закон који регулише медијску концентрацију још није усвојен.

У Србији се још увек у потпуности не примењује Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Канцеларија комесара за јавно информисање почела је са радом тек у јуну 2005. године; такође се говори о проблемима у вези са начином на који државна управа схвата овај закон те њеним константним игнорисањем и учесталим опирањем да га поштује. Скупштина Црне Горе тек треба да усвоји сличан закон.

У Србији још увек није донет нови закон о *слободи удруживања*. У међувремену се настављају проблеми у вези са статусом политичких удружења и представника цивилног друштва због недостатка одговарајућег законског оквира. Црна Гора има задовољавајући закон о НВО, али је неопходно предузети даље активности у вези са питањем ослобађања пореза. У мају 2005. године, Црна Гора је такође усвојила нови закон о јавним удружењима, који је изгледа у складу са међународним стандардима.

Када је реч о *недискриминацији*, мада је Србија и Црна Гора потписница свих релевантних међународних инструмената, укључујући и Протокол 12 Европског савета за људска права (овај протокол је ступио на снагу у мају), није постигнут никакав напредак у усвајању општег антидискриминационог закона, мада су у обе републике усвојени или се припремају посебни закони који се баве једнакошћу полова и заштитом осетљивих група. Закони у Србији и Црној Гори тек врло спорадично помињу забрану полне дискриминације као засебне обавезе (закони о медијима и раду). Према организацијама које се баве људским правима, проблем представља и дискриминација која се заснива на сексуалном опредељењу. Уопште узевши, чини се да је ниво заштите од дискриминације у Србији и Црној Гори још увек далеко од европског стандарда, који захтевају спровођење начела једнаког третмана људи без обзира на њихову расу или етничку припадности и оснивање једног општег оквира за једнак третман при запошљавању и одабиру занимања, без обзира на вероисповест, инвалидитет, старост или сексуално опредељење.

Што се тиче *својинских права*, како индивидуалних тако и заједничких, постигнут је изванредан напредак у Србији у вези са припремом новог закона у сарадњи са Саветом Европе. Фонд за реституцију наводно има на располагању 42 милиона евра. У

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

међувремену је усвојен Закон о евидентирању национализоване имовине (мај 2005. г), у коме је јул 2006. године одређен као рок за регистрацију. Бивши власници су овај закон видели као ново, неоправдано одлагање процеса повраћаја имовине. Није постигнут никакав напредак ни у вези са повраћејем црквене имовине. У Црној Гори, спровођење закона усвојеног у марту 2004. године одвија се уз потешкоће. Фонд за реституцију је растао у 2005. години како су расли приходи од приватизације; општинске комисије које су основане да би решавале захтеве за повраћај имовине донеле су неколико првостепених одлука. Ни једна од њих тренутно није на снази и стога још увек не спроводе у потпуности.

У Србији и Црној гори постоји развијено и врло активно *цивилно друштво*. Његов је положај још увек нестабилан, нарочито у Србији, због недостатка одговарајућег закона и проблема финансијске одрживости. У Црној Гори постоји закон из 1999. године, али он мора да се унапреди, нарочито у вези са финансијским положајем НВО, али и њиховим учешћем у јавној политици. Влада Црне Горе још увек није усвојила платформу за сарадњу са сектором НВО. У обе републике НВО и даље највише зависе од донаторске помоћи. Власти су чиниле напоре да узимају у обзир мишљење цивилног сектора, пре свега у области смањења сиромаштва; скупштине су постале отвореније, дозволивши НВО да присуствују седницама; и Канцеларија за придруживање Европској унији Владе Републике Србије и Министарство за европске интеграције Црне Горе потписали су меморандуме о сарадњи са НВО. С друге стране, државна управа и даље не показује довољно разумевања за истинску улогу НВО у демократском друштву: и у Србији и у Црној Гори активности НВО које указују на критику владе, и скрећу пажњу на осетљиве, често непопуларне проблеме, јавно се оцрњују.

Економска и социјална права

Србија и црна Гора је потписала ревидирану Европску социјалну повељу у марту 2005. године, али она још није ратификована.

Када је реч о *једнакости међу половима*, упркос чињеници да нема законских ограничења, заступљеност жена у јавном животу (у скупштинама и владама на свим нивоима) и даље је слаба, као и њихов приступ радним местима. Стање је тешко, највише зато што нема ни општег антидискриминационог закона нити координисаних активности када је реч о једнакости међу половима (мада се активности припремају). Савети за једнакост међу половима до сада су постигли незнатне резултате. Стога постоји хитна потреба да се припреме акциони планови за једнакост међу половима. Један од најважнијих проблема у вези с овим питањем у Црној Гори је велика заступљеност породичног насиља. У Црној Гори, трговина женама и даље је забрињавајућа.

Није било помака у вези са поштовањем *права детета*, нарочито када је реч о елиминисању дискриминације деце припадника мањина или хендикепиране деце. Проблем центара за бригу о деци није решен.

Што се тиче *социјално осетљивих и хендикепираних лица*, у Србији још увек не постоји посебан закон који регулише права лица са посебним потребама. У Црној Гори је у мају 2005. године усвојен Закон о заштити и спровођењу права особа са менталним поремећајима. У пракси, у обе републике се хендикепирани људи и даље дискриминишу. Приступ социјалним службама је тежак. Деинституционализација ментално оболелих лица није ни почела.

Када је реч о *радним правима*, и Црна Гора и Србија имају нове, свеобухватне законе. У Србији је нови Закон о раду усвојен у мају 2005. године. Још увек се слабо спроводи.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Што се тиче *друштваног дијалога*, надлежности се налазе на нивоу република. Друштвени дијалог се углавном одвија на трипартитном нивоу, док је бипартитни друштвени дијалог још увек у повоју. Удружења послодаваца нису довољно развијена, и потребно је даље унапређење и удружења послодаваца и синдиката и њихових техничких и административних капацитета. У **Србији** је почео да се састаје Економски и социјални савет, али су критеријуми за могућност представљања и учешће у раду Савета довели до сукоба између друштвених партнера у вези са легитимношћу и правима на представљање. Влада Црне Горе сада планира да оснује модернију верзију Економског и социјалног савета. Ни у Србији ни у Црној Гори заинтересоване стране не виде Економски и социјални савет као независног, неутралног и моћног заступника њихових интереса.

Мањинска права, културна права и заштита мањина

Србија и Црна Гора је потписница свих важних међународних докумената у овој области. Ратификовала је Оквирну конвенцију за заштиту националних мањина, и треба да ратификује Европску повељу о регионалним језицима и језицима мањина. Србија и Црна Гора је потписала међународне уговоре са земљама у региону (Мађарском, Румунијом, Хрватском и БЈР Македонијом).

Оснивање националних савета за мањинске групе у оквиру Закона о мањинама из 2002. године се наставља, мада само у Србији. Почетни проблеми у вези са финансирањем њихових активности су решени, и финансирање савета је сада институционализовано у буџету Републике Србије. Закон који треба да регулише њихов статус и рад, који је у припреми, још увек није усвојен. Упркос побољшањима, још увек има етнички мотивисаних инцидената, што је одраз наслеђа из прошле декаде и системских проблема у спровођењу постојећих стандарда.

Широм Србије, укључујући Војводину, било је извештаја о спорадичним инцидентима усмереним против мањинског становништва, посебно етничких Мађара. Ови инциденти нису резултат намерне политике органа власти, али њихова реакција мора да буде одлучнија и правовремена. Савет за националне мањине на високом нивоу, којим председава председник Владе Србије, формиран је у октобру 2004. године након инцидената у Војводини. Овај савет је преузео активну улогу и започео је спровођење мера које одговарају препорукама које је формулисао Европски парламент на основу чињеница сакупљених током мисије у јануару 2005. године, пре свега у вези са образовањем и, додуше са до сада slabим резултатима, у вези са правосуђем и спровођењем закона. Међутим, неопходно је увести већу транспарентност и редовно обавештавање свих заинтересованих страна и јавности уопште о активностима Савета.

Што се тиче јужне Србије, координационо тело, које је реструктурирано и поново активирано у марту 2005. године, у потпуности је основано у јуну 2005. године, уз учешће високих републичких званичника: председника Србије и председника Владе Србије. Од његовог поновног успостављања, постигнут је извештај напредак на пољу образовања али локални политичари су изразили забринутост у вези са радом тела, нарочито степеном ангажованости министарстава. У септембру је смењен председник Координационог центра, из неvezаних политичких разлога.

Црна Гора наставља да припрема свој закон, мада се у томе раније каснило због недостатка политичког консензуса, нарочито у вези са уређењем политичког представљања мањина. У пракси, поштовање људских и мањинских права је углавном задовољавајуће, мада су мањине још увек слабо заступљене у државној управи, упркос уставним гаранцијама.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Настављен је рад на интеграцији Рома, али је ситуација ове заједнице и даље нестабилна. Против Рома се непрестано дискриминише, а њихове економске и социјалне прилике су тешке (процент сиромаштва међу Ромима је четири до пет пута виши од националног просека). На основу свеобухватне Стратегије за интеграцију и економско оснаживање Рома, чији је нацрт израдио Савезно министарство за људска и мањинска права (као део активности у вези са Декадом укључивања Рома 2005-2015. г), министарства Републике Србије су припремила бројне акционе планове у области медија, социјалне заштите, интерно расељених лица, жена и повратника и чека се њихово одобрење. У пракси постоји врло слаба сарадња између овог савезног министарства и власти у Црној Гори, које су припремиле посебан акциони план за Црну Гору. Спровођење права Рома и даље је отежано: и у Србији и у Црној Гори нема одговарајућих статистичких података о њиховом стварном броју, а значајан проценат ромског становништва нема ни основне личне документе. Такође, предрасуде против ове мањинске групе су јаке код већине грађана и у неким случајевима ометају планове за њихово настањивање; слични проблеми ометају активности у вези са образовањем ромске деце. Извори за спровођење су мали, а владе се у великој мери ослањају на донаторску помоћ, пре свега у процесу реадмисије. У обе републике посебно је тешка ситуација интерно расељених Рома.

1.3 Регионална питања и међународне обавезе

Сарадња са **Међународним трибуналом за ратне злочине почињене на територији бивше Југославије (Хашким трибуналом)** је међународна обавеза државне заједнице Србија и Црна Гора као чланице УН и потписнице Дејтонског и Париског споразума. То је такође њена обавеза као чланице Савета Евопе и део је њених пост-приступних обавеза, те један од услова ЕУ постављених у оквиру Процеса стабилизације и придруживања. Сарадња са Хашким трибуналом је међународна обавеза Србије и Црне горе као целине и стога се тиче и Републике Црне Горе.

У извештају поднетом Савету безбедности УН у јуну 2005. године, тужилац Хашког трибунала је приметила да је постигнут значајан напредак, али да је политика „добровољне предаје“ дошла до својих крајњих граница. Једно изручивање се догодило на вече када је Савет министара ЕУ потписао Студију изводљивости, у априлу 2005. године. Друго изручење се догодило средином септембра као резултат сарадње власти у Београду и Републике Српске. Власти у Београду такође су допринеле хапшењу двојице оптуженика у Аргентини и Русији, који још нису изручени Хагу. Још је увек известен број оптуженика на слободи, нарочито Ратко Младић и Радован Караџић, које треба привести правди. Од власти се очекују да у том смислу предузму акцију.

Национални савет за сарадњу са Хашким трибуналом, којим председава Министар за људска и мањинска права Србије и Црне Горе, наставља да доноси важне одлуке у вези са ослобађањем сведока обавезе чувања државне тајне и доступности документима, и нема нагомилавања захтева Хашког трибунала. Спровођење одлука Савета некада ометају они у државној управи и војсци који поседују документа али не желе да сарађују са Трибуналом у Хагу. Чланови Савета из Црне Горе нису се вратили на обављање својих дужности.

Србија и Црна Гора није у потпуности прихватила заједничку иницијативу ЕУ о замрзавању средстава оптуженика Хашког трибунала који су у бекству. Нацрт закона државне заједнице о замрзавању средстава налази се пред Скупштином државне заједнице. У међувремену, правосуђе Републике Србије је издало наређење о замрзавању ових средстава. У Црној Гори није било таквих наредби, јер црногорске власти тврде да ни један од хашких бегунаца тамо нема регистровану имовину. Кад би

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

имали, наредба да им се замрзну средства могла би се издати на основу постојећег кривичног закона.

Када је реч о **суђењима за ратне злочине у земљи**, домаћи судови наставили су сарадњу и добро обављају свој посао на неким случајевима који нису привукли велику пажњу јавности (на пример, случај Овчара). Даљи кораци су предузети на унапређењу њихових организационих и инфраструктурних капацитета. Недавним изменама и допунама Кривичног законика уведена су нова кривична дела против човечности и геноцида, али важно питање заповедне одговорности је само делимично решено неуспехом да се спречи и објави да је чин против човечности злочин. Сарадња са полицијом и даље је недовољна, те и правосуђе и полиција подлежу великом политичком притиску. Укупна политичка клима је таква да нема гаранција да би се већа суђена за ратне злочине могла одвијати на поштен и транспарентан начин. Што се тиче Црне Горе, почело је суђење у вези са депортовањем бројних избеглица из Босне 1992. године.

Србија и Црна Гора и даље има позитиван став према **Међународном кривичном суду** (МКС). Србија и Црна Гора упорно одбија да потпише билатералне споразуме који дају изузећа од МКС. Тако треба наставити.

Нема већих проблема у поштовању **Дејтонског споразума**, осим отворених случајева који се тичу сарадње са Хашким трибуналом. Било је опречних резултата када је реч о потреби да се реши питање ратних злочина, од којих је најзначајнији помак учинио председник Србије присуствовањем комеморацији у Сребреници.

Пуно поштовање Резолуције 1244 Савета безбедности Уједињених нација, која управља тренутним статусом Косова, обавеза је Србије и Црне Горе као чланице УН и кључни је услов регионалне стабилности.

Дошло је до помака у секторском дијалогу између Београда и Приштине. Формиране су четири радне групе за техничке области од обостраног значаја, а то су: енергетика, повратак, саобраћај и телекомуникације, те нестале особе. Обе делегације су биле у могућности да путују и у Приштину и у Београд без проблема. Генерално, постоји потреба да се интензивира учесталост дијалога.

Уз мали број изузетака, косовски Срби, који су масовно бојкотовали изборе, још увек не учествују у привременим институцијама самоуправе. Учешће косовских Срба у овим институцијама, како би изразили своју легитимну забринутост због спровођења стандарда на Косову под вођством УН, сада је од кључне важности и Београд то треба да охрабри.

Београд и косовски Срби (ови други очигледно разједињени) такође су одбацили План о децентрализацији косова. Међутим, позитивно је било то што су се средином септембра делегације из Приштине и Београда састале да размотре питање децентрализације, на састанку који је организовао Специјални изасланик Генералног секретара УН, а којим је председавао Министар иностраних послова Аустрије. Овај сусрет је олакшао размену ставова и веће разумевање позиција обеју страна. Сада треба направити већи компромис који би дозволио постизање конкретнијег напретка у вези са овим важним питањем. Међутим, чињеница да су представници привремених институција самоуправе који учествују у регионалним иницијативама и конференцијама имали проблема при уласку у Србију остаје отворен проблем који треба решити.

У складу са Резолуцијом 1244 СБУН, Београд треба да подстакне учешће, са циљем промовисања развоја демократског, етнички разноликог друштва на Косову у интересу

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

свих косовских заједница. Такође, конструктиван ангажман Београда на косовском питању помоћи ће унапређењу европске перспективе Србије и Црне Горе, док би опструкција могла да постане препрека.

Велики број **избеглица и интерно расељених лица** наставља да погоршава већ тешке друштвеноекономске услове у обе републике. Такође, несигурне прилике ове осетљиве групе становништва има значајан утицај на укупну политичку ситуацију и садашње тенденције ка радиализацији у земљи.

Према подацима које је објавила Комисија УН за људска права у јануару 2005. године након свеобухватног пописа избеглица, тренутно има око 140.000 избеглица и 245.000 регистрованих интерно расељених лица. Пад броја избеглица делимично је резултат спровођења нових законских одредби које дозвољавају двојно држављанство, јер су неки људи изгубили избеглички статус добивши држављанство Србије и Црне Горе. Србија и Црна Гора такође учествује у регионалној иницијативи за повратак избеглица из Босне и Херцеговине и Хрватске. Мада дијалог Београда и Приштине о овом важном питању повратка интерно расељених лица није напредовао, извесне сарадње је ипак било између Косова и Црне Горе на успостављању протокола за повратак интерно расељених лица.

Власти у **Србији** настављају да чине напоре како на репатријацији тако и на локалној интеграцији, у сарадњи са партнерима у региону. Спровођење споразума о повратку избеглица који је потписан са Босном и Херцеговином и даље олакшава њихов безбедан повратак. Није било помака у усвајању новог закона о избеглицама.

Црна Гора је припремила властиту националну стратегију којом дозвољава или репатријацију (или слање у трећу земљу) или локалну интеграцију, али су финансијска средства јако мала, што утиче на ефикасност њеног спровођења у пракси. Према релевантним међународним организацијама, још увек се јављају практични проблеми у вези са правом на рад избеглица и њему сродним правима, али власти предузимају активности на решавању ових проблема кроз измене закона.

Још увек није ререшена ситуација у вези са коришћењем права гласа интерно расељених лица са Косова који тренутно живе у Црној Гори али желе да гласају на изборима у Србији. Две републике треба заједнички да раде на томе да интерно расељена лица не буду обесправљена.

Србија и Црна Гора наставља да следи политику унапређења односа са свим својим суседима са циљем доприношења регионалној стабилности. Она наставља да учествује у интензивној **мултилатералној сарадњи**. Под покровитељством Пакта стабилности, Србија и Црна Гора је закључила читаву мрежу билатералних Споразума о слободној трговини (ССТ) са државама западног Балкана и са Бугарском, Румунијом и Молдавијом. ССТ са БЈР Македонијом је ревидиран. Сада је најбитније да се ове међународне обавезе у потпуности спроводе.

Билатерални односи са свим земљама, како на политичком тако и на пољу трговине, настављају да се унапређују, мада се понекад, ту и тамо, јављају проблеми. Има још отворених питања, пре свега у демаркацији границе са Хрватском и БиХ, а ту су и тужбе поднете Међународном суду правде, које су поднеле ове две државе. Прослава десетогодишњице операције „Олуја“ у Хрватској и реакција Србије такође су затегле њихове билатералне односе. С друге стране, присуство високих званичника Србије и Црне Горе на комеморацији у Сребреници важан је гест који је допринео регионалном помирењу. Недавно су се појавиле нове затегнутости у односима између Српске православне цркве и Македонске православне цркве (чију аутокефалност Српска

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

православна црква не признаје), што је утицало на генерално добре односе са БЈР Македонијом.

1.4 Општа оцена

Када је реч о **политичкој ситуацији** и стању *демократије и владавине права* у Србији и Црној Гори, уставна и правна сигурност остала је нестабилна. Док је поново успостављена легитимност Савезне скупштине и док је њен рад унапређен усвајањем новог Правилника, свеукупно функционисање демократских институција и даље карактеришу структурне слабости. Није било стварног напретка у ревизији републичких устава.

Уставна питања у државној заједници, првенствено када је реч о односу између две државе-чланице и о функционисању савезних институција, треба решити на конструктиван начин и уз пуно поштовање Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора. Ово се односи и на евентуални референдум о независности било које од двеју република. Такав референдум мораће да поштује међународно признате демократске стандарде, у светлу будућих препорука Венецијанске комисије.

Обе републике су постигле напредак у погледу законског оквира за реформу државне управе, али је спровођење ове реформе још увек у почетној фази. Није било помака у вези са реформом администрације државне заједнице. Административни капацитети уопште још су увек на ниском нивоу. Имајући у виду преговоре о закључивању САП, успостављене су административне структуре на републичком и савезном нивоу.

Реформа одбране наставља да се суочава са озбиљним опструкцијама, због недовољне демократске контроле и недостатка транспарентности у управљању финансијским средствима.

Суд државне заједнице почео је са радом, мада му је капацитет и даље слаб и споразум о обиму његових надлежности углавном непроверен. Трансфер надлежности са војних на цивилне судове спроводи се без проблема, осим што постоји велики број нагомиланих административних случајева. Правосуђе, нарочито у Србији, и даље карактеришу озбиљне слабости и његову независност подрива неоправдано уплитање политике.

Корупција и даље представља озбиљан проблем. Било је извесног напретка у развијању стратегија за борбу против корупције које сада треба да се доврше – у Србији – и ефективно примењују.

Што се тиче поштовања *људских права*, Србија и Црна Гора је постигла напредак у спровођењу обавеза преузетих ступањем у чланство Савета Европе, пре свега именовањем Владиног заступника пред Европским судом за људска права. Било је проблема у вези са слободом изражавања и цивилним друштвом. Такође је било случајева злостављања од стране полиције. Мали помак је постигнут у вези са истраживањем злочина почињених током претходног режима. Још увек није донет општи антидискриминациони закон. Извесни помак постоји у поштовању *права мањина*, али још увек има и инцидента.

Србија и Црна Гора су постигле значајан напредак у *сарадњи са Хашким трибуналом* непосредно уочи објављивања извештаја Комисије о спремности Србије и Црне Горе за отпочињање преговора о ССП, нарочито када је реч о испоручивању значајног броја оптуженика Хашком трибуналу. Од тада се наставља добра сарадња на пољу ослобађања сведока обавезе чувања државне тајне и омогућавању приступа документима, мада овај процес још увек ометају делови државне управе и војске.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Србија и Црна Гора је такође постигла извештај, мада невелики, напредак у довођењу преосталих бегунаца пред лице правде. Овај напредак се мора наставити док се не постигне пуна сарадња са Трибуналом у Хагу.

Што се тиче поштовања *Резолуције 1244 Савета безбедности Уједињених нација о Косову*, Београд је интензивирао дијалог с Приштином о техничким стварима од заједничког интереса. Међутим, Београд није активно охрабривао косовске Србе да учествују у привременим институцијама самоуправе. Конструктивно ангажовање Београда на косовском питању помоћи ће да се унапреди европска перспектива Србије и Црне Горе, док би ометање могло да постане препрека.

Регионална сарадња на билатералном и мултилатералном нивоу и даље се унапређује, мада се јављају спорадични проблеми.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

2. Економска ситуација

Док се у овом извештају налазе новији подаци у односу на оне у Студији изводљивости из априла 2005. године, у поглављу о економији повремено се наводе старији, због ограничених података. Економски развој од априла 2005. године укључен је у пасус о напретку ка економској стабилности и конкурентности.

2.1 Постигнути напредак ка економској стабилности и конкурентности

Србија

Реформе су поново добиле на замаху. Владаина опредељеност ка макроекономској стабилности и структурним реформама била је променљивог карактера. Док изгледа постоји консензус о потреби за тржишно оријентисаним реформама, начин на који грађани виде свој стандард живота је пао у односу на касне осамдесете и ране деведесете, што понекада ограничава иначе брзе економске реформе.

Економска активност се убрзала у 2004. години. Реалан раст БДП у Србији достигао је предвиђених 7,5%, углавном захваљујући услугама, а нарочито трговини на мало (17,9%), пољопривредној производњи (19,%) и индустријској производњи (7,1%). У првој половини 2005. г, БДП је порастао за 6,1% у односу на претходну годину, захваљујући великој експанзији услуга, што је више него надокнадило пад индустријске производње.

Република Србија – Главни економски токови

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	
Реални раст БДП	Процент	5,2	5,1	4,5	2,4	8,6	6,1	1. пол.
Стопа инфлације	Процент (просек)	69,9	91,1	21,2	11,3	9,5	17,1	Јан-Септ.
	Процент (крај периода)	113,5	39,0	14,2	7,6	13,4	16,5	Септ.
Стопа незапослености	Процент радне снаге	НД	12,2	13,3	14,6	18,5	НД	
Општи држ. биланс(1)	Процент БДП	НД	-1,2	-3,7	-2,3	-0,3	НД	
Општи држ. биланс(2)	Процент БДП	НД	-0,8	-3,5	-2,6	-0,8	НД	
Трговински биланс(4)	Процент БДП	-21,0	-24,5	-25,2	-23,6	-31,0	-21,0	1. пол.
Биланс тек. транс.	Процент БДП	-7,1	-9,7	-12,9	-12,3	-15,5	-7,6	1. пол.
Биланс тек. транс.	Процент БДП	-3,9	-4,6	-8,9	-7,3	-13,1	-6,6	1. пол.
Спољни дуг	Процент БДП	132,0	103,2	76,5	69,9	62,0	54,0	1. пол.
	Млрд. евра	12,3	13,3	12,5	12,6	12,0	11,6	1. пол.
Однос дуг-извоз (4)	Процент	600	595	491	461	354	268	1. пол.
Дир. стр. улагања	Процент БДП	0,3	1,4	3,6	6,9	4,3	5,5	1. пол.
	Мил. евра	27,1	184,2	594,3	1242,0	826,4	664,0	1. пол.

(1)Пре бесповратне помоћи. (2)После бесповратне помоћи. (3)Нето. (4)За 00-04 Србија и Црна Гора заједно. За 2005 Само Србија.
Извор: државни органи, ММФ, процене ЕЗ *НД - није доступно

Негативан биланс штедње и улагања довео је до повећања спољног дефицита. Домаћа улагања су значајно порасла док је национална штедња у паду, нарочито у невладином сектору, што је произвело раст биланса штедње и улагања на 13,1% БДП у 2004. години. Извоз је порастао за 25,8% евра а увоз за 33,6%. Извоз је покрио тек 36% увоза. Привате дознаке су и даље високе – 14% БДП – док су директна страна улагања (ДСУ) достигла тек 4% БДП у 2004. години. Од јануара до јула 2005. године, дефицит биланса робе и услуга је пао за 21% у поређењу са истим периодом претходне године када је извоз порастао за 37% а увоз за 4,5%. Девизне резерве наставиле су да расту у 2005. години и крајем августа достигле 4,1 милијарду евра. Спољни дуг је пао на 62% БДП или за два и по пута од планираног извоза робе и услуга за 2004. годину. Међутим,

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

упркос томе што је Лондонски клуб поверилаца смањио дуг у јулу 2004. године, однос дуг-БДП остао је релативно висок јер се већи део спољног дефицита финансира из дуга.

Притисак инфлације је порастао. Дванаестомесечна инфлација (малопродајни индекс) убрзано је порасла на 13,8% у децембру 2004. г. и на 16,5% у септембру 2005. године, вођен живахном домаћом потражњом, повећаним управљањем ценама, повећањем цена нафтних деривата, израженим растом плата и једнократним ефектом увођења ПДВ у јануару.

Запосленост је још увек ниска, а незапосленост висока. Званични подаци о регистрованом броју незапослених показују да је стопа незапослености крајем 2004. године била 32,4%, у поређењу са 27,2% три године раније. Када се подаци прилагоде због оних који су регистровани као незапослени али раде у неформалном сектору економије, онда је стопа незапослености испод 20%. Дугорочна незапосленост забрињава око 70% незапослених лица. Стопа запошљавања опада и 2003. године је износила 57,9%. Флексибилност у запошљавању и законска регулатива се, генерално, поправљају, али такође је примећено и погоршање када је реч о флексибилности. Утицај новооснованих предузећа у отварању нових радних места за сада је безначајан. Међутим, процењује се да је у неформалном сектору запослено 30% укупног броја запослених. Влада Републике Србије је у априлу 2005. године усвојила амбициозну стратегију запошљавања за период 2005-2010. г, у којој се описују општи услови и кораци које треба предузети да би се остварио планирани циљ стратегије, а то је смањење стопе незапослености на 10,5%. Унапређење запошљавања и социјалне политике део је посла који се треба обавити на путу ка испуњавању европских стандарда. Додатни напори на успостављању економских и социјалних права, као и на промовисању запошљавања и охрабривању социјалног дијалога допринеће унапређењу управљања и привредних резултата.

Монетарна политика се није мењала. Народна банка Србије је покушала да следи политику одржавања стабилности цена са спољном конкурентношћу и наставила да спроводи свој флексибилни девизни курс „управљаног флукутирања“. Вредност српског динара је пала у односу на евро за 13,4% у 2004. и 5,7% током првих седам месеци 2005. године. У 2005. години, власти су се усредсредиле на контролисање инфлације са циљем успоравања пада динара.

Смањење буџетских трошкова се наставило. Консолидовани општи буџетски дефицит Србије је са 2,3% у 2003. години смањен на 0,3% БДП у 2004. години. Одражавајући изражену домаћу потражњу и унапређење опорезивања, буџетски приходи су порасли са 42,7% у 2003. години на 45,2% БДП. Нарочито је изражен раст царинских и акцизних прихода. Трошкови су углавном били под строгим контролом, мада је забележен заостатак приватног сектора у плаћању социјалног осигурања. Према извештајима, увођење ПДВ у јануару 2005. године је помогло расту буџетских прихода, али су трошкови остали високи. За 2005. годину је планиран буџетски вишак.

Укупан микс макроекономских политика је пооштрен. Укупна мешавина макроекономских политика је пооштрена у другој половини 2004. године. Нарочито је политика раста личних доходака (просечан стварни лични доходак порастао је за 10,4%) довела дотле да је ниво личних доходака премашио ниво производње, што је увелико подривало фискалну и монетарну политику оријентисану ка стабилности. Међутим, у другом полугодишту 2004. године дошло је до осетног успоравања реалног раста плата, што се увелико наставило и 2005. године. Како би се помогло зауздавању високе домаће апсорпције, дошло је до значајног пооштравања фискалне политике у 2004. и 2005. години. Како би се зауздао изразит раст кредита, у децембру 2004. године

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

је пооштрена регулатива потрошачких кредита. Док је ово донекле ублажило убрзани раст потрошачких кредита, раст предузетничких кредита је остао исти.

Цене су прилично либерализоване. Контрола цена већине производа и услуга је укинута, осим цена нафте и нафтних деривата, лекова, једне врсте хлеба и брашна, угља и ложуља, струје, поштанских услуга, телекомуникација и железничког саобраћаја. Цене електричне енергије су порасле на 3,6 евра по kWh у 2004. години, како би сустигле раст трошкова. Сprovedена су додатна прилагођавања у јулу 2005. године, а у складу са падом вредности динара и најављеним скоком светске цене нафте најављују се нова прилагођавања. Због контроле цена (укључујући гориво) индекс малопродајних цена износи 40%.

Удео приватног сектора у БДП остао је мали, а ниво конкурентности низак. Упркос напретку који је последњих година постигнут на пољу приватизације, конкурентан и динамичан приватни сектор још увек не постоји. Удео приватног сектора у Србији је и даље мали, док државно и друштвено власништво још увек управља великим делом производње Републике Србије. Одсуство већег удела приватног сектора представља велику препреку за обезбеђивање динамичног снабдевања конкурентним домаћим производима и услугама, и негативно утиче на инфлацију и спољне рачуне.

Приватизација напредује, али далеко од тога да је завршена. Укупан број приватизованих предузећа достигао је 1524 крајем маја 2005. г, од којих је 43 продато преко тендера, 1175 малих и средњих предузећа је продато на аукцијама, а деонице 324 предузећа продате су на Београдској берзи хартија од вредности. Споро се одвијало реструктурирање 76 великих и великих предузећа, које је за реструктурирање одабрала Агенција за приватизацију. Међутим, усвајање амандмана на неколико важних закона (као што су закони о приватизацији, акцијском фонду и финансијским тржиштима) у мају 2005. године могло би помоћи убрзању овог процеса. Од посебне је важности одредба која ће дозволити да се пре приватизације аутоматски отпишу дугови према држави и државним телима. Значајан напредак је постигнут у реструктурирању и приватизацији банкарског система. Што је најважније, продаја Јубанке је успешно окончана у фебруару 2005. године за 152 милион евра. Друге две државне банке су недавно продате, а три су тренутно у поступку приватизације. Међутим, две велике и системски важне банке и даље контролише држава и биће потребно уложити велики труд да се убрза приватизација већинског власништва продајом неком стратешком инвеститору. До краја априла 2005. године, удео страног власништва у укупним банкарским средствима је порастао на 52%. Реструктурирање мрежних индустрија, као што су енергетика, телекомуникације и саобраћај, још увек су у почетној фази. Известан напредак је постигнут у стварању неопходног регулаторног оквира и оснивању добро опремљених регулаторних агенција за ове секторе.

Губиташи који се налазе у државном власништву и даље ометају развој динамичног приватног сектора. Државна предузећа са великим дуговима, које треба затворити или реструктурирати и приватизовати, и државна предузећа са великим вишком радне снаге и даље доминирају привредом Републике Србије.

Смањене су административне препреке уласку на тржиште, али пословно окружење још увек омета бирократија и недовољан приступ кредитирању. Просечно време које је потребно да би се регистровало предузеће значајно је смањено са преко 51 на 10 дана. Такође, услов о почетном капиталу је знатно смањен са 5.000 долара на 500 евра. Ово је један од главних разлога великог броја новооснованих предузећа у првих неколико месеци 2005. године. Док се сама регистрација не сматра кључном препреком за отпочињање пословања, још увек има много бирократских препрека које успоравају

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

отварање нових предузећа. Нарочито треба поменути да има простора за побољшање у бројним областима које утичу на пословно окружење, укључујући корпоративно управљање и стандарде за финансијско извештавање. У том контексту, такође је важно поменути да је Светска банка забележила изузетан напредак у Србији током последњих 12 месеци.

Излазне баријере су још увек високе, а нови Закон о стечају се још увек не спроводи. Просечно време за стечајни поступак је 2,6 година по цени од 23% вредности имовине и стопе санације од 16.6%. У фебруару 2005. године основан је центар за спровођење стечајног поступка при Агенцији за приватизацију. Овај центар управља стечајним поступком предузећа са већинским државним или друштвеним власништвом. Међутим ни један стечајни поступак до сада није завршен.

Спорост и неефикасност правосудног система озбиљно ометају развој привреде. Када је реч о судским извршењима, просечан број дана за извршење судског поступка износи преко 1000. На продају просторија се намећу високи порези, док је за регистрацију непокретне имовине потребно скоро 200 дана, а такса за ту трансакцију износи 5%. Катастар непокретне имовине је у лошем стању и скоро 80% свих кућа и станова није регистровано.

Конкуренција у банкарском сектору расте. Крајем 2004. године, у Србији је радило 46 банака. Овај број је пао на 40 до краја септембра 2005. године и међу њих спада 14 банака са већинским страним власништвом, које су међу највећима када је реч о финансијској снази. Међутим, упркос релативно високом броју банака, њихов капацитет (мерен укупном кредитном активношћу у односу на БДП) и ефикасност још увек су мали. Распон каматних стопа је остао висок и крајем августа 2005. године просечна каматна стопа на улоге је износила 3,3% а на кредите 13,4%. Настављена је ремонетизација, што одражава поверења у банкарски сектор у складу са напретком његовог реструктурирања. Монетарни агрегати су порасли са око 20% БДП крајем јула 2004. на 26% крајем јула 2005. године. Евроизација, мерена уделом девизних улагања у укупним улагањима, порасла је за 3,3 процента за годину дана, достигавши 69% крајем јуна 2005. године. Жива привредна активност, уздржана потражња за трајнијом робом широке потрошње и велики пораст задуживања комерцијалних банака и корпоративног сектора у иностранству узрок су процвату кредитирања. Ово је произвело пораст удела кредита као процента БДП од 19% крајем јуна 2005. године.

Тржиште капитала је почело да се развија, али је још увек у раној фази. Обим промета хартија од вредности недавно је порастао и укупна берзанска капитализација на Београдској берзи (укључујући обвезнице) нагло је порасла са 3,7 милијарди евра у октобру 2004. до преко 5 милијарди евра у фебруару 2005. године.

Народна банка Србије (НБС) је спровела финансијске мере за смањење макроекономских и финансијских ризика. Од јануара 2005. године основна главница акцијског капитала комерцијалних банака задужених у иностранству са роком доспећа до 4 године и сва нова задужења комерцијалних банака у иностранству независно од рока доспећа морају да задовоље минимални услов за обавезне резерве од 21%, чиме се смањила пристрасност у корист кредитирања из страних извора. Од априла 2005. године, сви краткорочни депозити страних банака у Србији такође морају да задовоље услов од 21% обавезних резерви. У јулу 2005. године, обавезне резерве на девизне депозите предузећа и задужења комерцијалних банака у иностранству повећане су са 21% на 26%. Уз то, да би се смањили финансијски ризици, НБС је повећала коефицијент довољног капитала са 8% на 10%, што је на снази од априла 2005. године. Након што је преузела одговорност за надгледање осигурања, НБС је појачала

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

спровођење финансијских захтева у овом сектору, што је довело до повлачења дозвола за рад око половине осигуравајућих друштава у Србији.

Ниво образовања је и даље низак. У Србији је ниво образовања још увек релативно низак, будући да тек око 53% одрасле популације има средње и високо образовање. Ова чињеница, заједно са веома застарелом технологијом, објашњава зашто Србија најуспешније извози робу ниског степена обраде и производе за чију је производњу потребно интензивно коришћење неквалификоване радне снаге. И обратно, доминација нискоквалификованих радних места није подстакла модернизацију формалних знања и вештина радника.

Инвестициони трошкови износили су 18,5% БДП у 2004. Директна страна улагања су у Србији пала на 4,4% БДП у 2004. години, делимично због периода политичке несигурности у првој половини 2004. године. Између јануара и јула 2005. г, ДСУ су се више него удвостручила у поређењу са истим периодом годину дана раније, делимично због међународне продаје банака са већинским државним власништвом.

У 2004. години, 0,4% БДП је било намењено истраживањима. Мада наизглед ниско, ово издвајање је ипак четири пута веће од износа издвојеног за ту сврху 2001. године. Крајем 2003. г, Влада Републике Србије је донела одлуку да се постепено повећају издвајања за истраживања и развој и да до 2010. године достигну 3% буџета.

Пољопривреда је и даље важан део привреде. У Србији је пољопривреда још увек веома заступљена. Додата вредност пољопривреде је 2002. године износила око 16,6% БДП, а процењује се да је пала на нешто испод 16% у 2004. години. Индустрији се приписује око 30% БДП.

Пословање приватног сектора сконцентрисано је у малим и средњим предузећима. МСП чине око 97% укупног броја активних предузећа у Србији. Она запошљавају око 50% укупног броја запослених и њихов удео у БДП је око 40% (мала 23,3%, средња 16,5%).

У 2004. години, спољна трговина је интензивно расла, пре свега захваљујући великом повећању увоза робе и услуга. Извоз робе и услуга је повећан са 20% на 24% БДП у 2003. г, док је увоз скочио на 54% БДП са 43%. Степен отворености, дефинисан као збир обима извоза и увоза у процентима БДП порастао је на 78% у 2004. години, у поређењу са 63% годину дана раније. Трговинска интеграција са ЕУ расте од 2000. г. и удео ЕУ у укупном увозу је достигао 49% између јануара и августа 2005. године. У истом том периоду, удео ЕУ у укупном извозу је досегао 55%.

Припремајући се за будуће преговоре о САП и преговоре са СТО, у јуну 2005. године поднет је на усвајање у Скупштини нови закон о спољној трговини, заједно са амандманима, како би у потпуности био у складу са стандардима СТО и ЕУ. Ово ће омогућити укидање извесних заштитних мера које нису у складу са општим принципима слободног кретања робе, као што је систем увозних дозвола за неке производе од гвожђа и челика.

Конкурентност цена је углавном остала стабилна. Реални ефективни девизни курс, заснован на ценама на мало, задржао се отприлике на истом нивоу две године.

Црна Гора

Регулаторни оквир и пословно окружење су се поправили. Законски и институционални оквири, неопходни за основе економске политике знатно су унапређени, али још увек нису потпуни.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Убрзан је привредни раст. Реални БДП у Црној Гори је порастао за 3% у 2004. години, и углавном се заснива на повећаној индустријској производњи. Производња електричне енергије је порасла за 21%, а претежно извозно оријентисана производња производа од челика и алуминијума, која је чинила 45% укупне производње, порасла је за 13,4%. У првом тромесечју 2005. године, БДП је порастао за 1,9% у поређењу са истим периодом годину дана раније.

Република Црна Гора – Главни економски токови

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	
Реални раст БДП	Процент	3,1	1,0	0,8	2,5	3,0	1,9	1. тром
Стопа инфлације	Процент (просек)	НД	22,8	17,8	7,9	3,4	3,7	Јан-Авг
	Процент (крај периода)	24,8	28,0	9,4	6,7	4,3	3,5	Авг
Стопа незапослености	Процент радне снаге	32,7	31,5	30,5	25,8	22,6	НД	
Општи држ. биланс (1)	Процент БДП							
Општи држ. биланс(2)	Процент БДП	НД	-1,6	-2,1	-3,3	-2,2	НД	
Трговински биланс	Процент БДП	-45,1	-49,4	-35,5	-26,1	-29,2	-19,9	1. тром
Биланс тек. транс.(1)	Процент БДП							
Биланс тек. транс.(2)	Процент БДП	-14,9	-18,6	-13,0	-7,3	-9,7	-10,1	1. тром.
Спољни дуг	Процент БДП	65,7	64,3	73,2	34,4	34,1	НД	
	Млрд. евра	0,671	0,674	0,894	0,472	0,502	НД	
Однос дуг-извоз	Процент	НД	260,6	191,3	102,2	80,7	НД	
Дир. стр. улагања (3)	Процент БДП	НД	1,0	7,1	3,2	3,5	10,2	1. тром.
	Мил. евра	НД	10,6	86,9	43,8	51,8	161,0	1. тром.

(1) Пре бесповратне помоћи, (2) После бесповратне помоћи, (3) Нето

Извор: органи власти у Црној Гори

*НД – није доступно **ТР – текући рачун

Спољни дебаланс је наставио да расте. Забележено је повећање дефицита биланса текућих трансакција, који је 2004. године порастао на 9,7% БДП (након бесповратне помоћи). Овако висок дефицит је углавном резултат повећаног дефицита робне трговине, што је резултат повећаног увоза робе широке потрошње и репроматеријала. Приход од туризма је 2004. године је износио 12,2% БДП, што је био раст од 19% у односу на 2003. годину. Спољни дуг Црне Горе порастао је на 502,4 милиона евра крајем 2004. г, чинећи 74,5% црногроског јавног дуга и 34,1% укупног БДП. Био је то пораст од 14% у односу на 2003. годину. Црна Гора нема неизмирених дугова према комерцијалним повереницима (Лондонски клуб). Главни зајмодавци су институције Светске банке, са укупним уделом од 55%.

Инфлација је наставила да опада. Инфлација цена на мало је опала на 4,3% у 2004. години и на 3,5% у августу 2005. године. У првих осам месеци 2005. године, цене на мало су порасле за 3,7% у односу на претходну годину.

Стопа незапосленост је и даље висока, а стопа запослености је наставила да опада. Учешће је износило 51,7% у 2004. године. Незапосленост је 2004. г. била за 14% нижа у децембру претходне године али је још увек висока и износи 22%. Истовремено, стопа запослености је такође пала за 1,3%. Овакве тенденције су делимично производ ажурирања евиденције Бироа за запошљавање, одакле су избрисани они који нису испуњавали прописане услове. Приметан је велики несклад када је реч о знању и вештинама. Недовољно улагање у образовање и стручно оспособљавање, неефикасно трошење и лоши резултати образовног система и система дошколовавања изгледа представљају највеће изазове у развијању радне снаге са потребним знањима и вештинама.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Обим монетарне политике је остао ограничен због једностране евроизације. Готовинске резерве (дефинисане улозима Централне банке у стране банке) досегао је 53,5 милиона евра или 39% више него крајем 2003. године. Већина депозита су били орочени депозити у еврима (94%).

Натављена је консолидација буџета. Државни дефицит је пао на 2,2% БДП у 2004. години, са 3,3% у 2003. години. У овом периоду, приход је порастао за 6,4%. Приход је био мањи од очекиваног због смањења пореза на лични доходак за 10% и увођења пореских олакшица на опорезивање имовине. Трошкови су порасли за само 3,3% током 2003. г.

Укупна мешавина макроекономских политика није сасвим одговарајућа. У 2004. години, плате су расле много брже (за 11,7%) од инфлације (4,3%), смањујући тако конкурентност Црне Горе, а затим доприневши додатном погоршању дефицита биланса текућих трансакција.

Либерализација цена је скоро завршена. Само мали број производа и услуга који се тичу природних монопола или јавних и комуналних служби су подложни административној контроли цена (нпр. лекови, нафта и деривати или поштанске услуге).

Приватизација се наставља али још није завршена. До јуна 2005. године приватизовано је 70% државног власништва. Крајем 2004. г. држава је још увек имала већинско власништво у 17 великих предузећа. У 2005. години, приватизован је црногорски Телеком. Још једна већа приватизација, предузећа за производњу алуминијума КАП, је у току. У сектору банкарства, све осим једне преостале банке са већинским власништвом државе, Подгоричке банке, су већ приватизоване. Ова последња продаја би, процењује се, могла да се заврши крајем 2005. године. Влада је лансирала један амбициозни пројекат за реструктурирање 97 предузећа која треба да се приватизују или ликвидирају, а њихова имовина распрода. У конкретном случају, предузећа се приватизују кроз масовну ваучерску приватизацију, акције се полако консолидују кроз продају на две црногорске берзе. Овај процес треба да олакша планове за реструктурирање у средњм року.

Регистрација предузећа је поједностављена. Нови Закон о предузећима је поједноставио процес регистрације предузећа и смањио услов за минимални капитал за предузећа са ограниченом одговорношћу. То је резултирало приметним повећањем броја регистрованих предузећа, која су углавном била нерегистрована предузећа која су пословала у неформалном сектору. У јануару 2005. године, у Трговинском суду у Подгорици је било регистровано 25775 предузећа и трговачких друштава. Стечајни поступак је краћи за мала приватна предузећа него за средња и велика. Крајем 2004. године, било је 145 регистрованих стечајних поступака малих предузећа, а њих 85 је завршено, док је у истом периоду, од 194 стечајних поступака започетих за средња и велика предузећа, њих 134 још увек нерешено.

Предузећа у Црној Гори обично избегавају судове када треба да разреши комерцијалне спорове. У пракси, фирме пребегавају неформалним методама или другим институцијама да би спровеле уговоре и смањиле неизвесност трансакција. Наиме, оне се нарочито ослањају на претплату и успостављање дуготрајних односа са снабдевачима и купцима. Да би се решио проблем повраћаја имовине конфисковане или национализоване у комунистичком режиму бивше Југославије, или обештећење када повраћај није могућ, 2004. године је усвојен нови Закон о реституцији, мада је његово спровођење још увек нејасно. Мада је регистрација земљишног власништва

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

компјутеризована, катастар непокретности још увек нема поуздане информације о земљишту.

Банкарско пословање је порасло. Укупни капитал банкарског сектора попео се на 29,1% БДП крајем 2004. године, и тако нарастао за 27% у односу на крај 2003. г. Три највеће банке чиниле су 59%, а комбиновани капитал пет највећих 77% укупног капитала у 2004. години, указујући на умерен степен концентрације. Пораст поверења у домаћи банкарски сектор одразио се у порасту улагања за 29,5% у 2004. години. Распон кредитних улагања је износио око 7,6% у 2004. години. Кредитне каматне стопе су се кретале од 1,5% до 36%, док је каматна стопа на депозите са договореним роком доспећа у еврима износила од 2% до 12%.

Небанкарске финансијске институције играју веома ограничену улогу као извор финансирања приватног сектора. Две берзе акција у Црној Гори, *Nex* Монтенегро и Монтенегроберза регистровале су обрт од 42,9 милиона евра и укупну капитализацију од 1.284 милиона евра у 2004. години. Укупна актива две микрокредитне финансијске институције (МФИ) у Републици Црној Гори порасла је за 24% у 2004. години.

Надзор банкарског система у великој мери је усклађен са међународним стандардима. Контрола ризика је у великој мери усклађена за основним „Базелским принципима“, али банке се суочавају са високим ризицима у Црној Гори будући да су неразвијени институционални аранжмани за ломбардна и поверилачка права. Наиме, централни кредитни регистар, мада званично основан у Централној банци, још није оперативан. Овај регистар је намењен ексклузивној употреби Централне банке, и не смеју га отворати комерцијалне банке или неко други. Тако, поуздани подаци о кредитној вредности потенцијалних зајмопримаца или купаца нису доступни, и до 2004. године, када је Влада усвојила Закон о хипотеци, некретнине нису могле ефективно да се користе као инструменти за заштиту поверилаца. Право на оснивање страних банака, укључујући филијале, још увек није у потпуности загарантовано.

Издаци за образовање, укључујући и издатке социјалних фондова, износили су око 5,4% БДП у 2004. години. Од тога је 94,6% потрошено на исплату плата, а само 5,4% је потрошено на ствари које се нису тичале особља. Број ученика по наставнику је често врло мали. Да би решило овај проблем, Министарство просвете и науке је недавно увело нове норме и стандарде, који се тичу броја ученика а не броја одељења. Још увек постоји несклад у стручним знањима која се уче у школи.

Црна Гора је потрошила значајна средства на програме активирања тржишта рада. Око 0,6% БДП углавном се троши на услуге унутар самог тржишта рада, као што су саветодавне услуге и помоћ у тражењу посла, као и на мере које се тичу младих и непосредног отварања радних места кроз схему микрокредита. Смањење броја незапослених је делимично резултат Програма континуираног стимулација запошљавања и предузетништва, који обезбеђује кредите за запошљавање незапослених. Флексибилних облика запошљавања, као што су радна места са непуним радним временом или радна места на одређено време, готово да и нема у црногорској привреди. Напредак у запошљавању и социјалној политици је делимично резултат рада на приближавању европским стандардима. Додатни напори на успостављању економских и социјалних права као и на пормовисању запошљавања и подстицању социјалног дијалога, наставиће да доприносе унапређењу управљања и привредних резултата.

Јавна привредна улагања чинила су 2% БДП у 2004. години, за разлику од 1,6% у 2003. години. Привредна улагања у инфраструктуру су чинила само око 20% укупних привредних улагања, или око 0,4% БДП. Директна страна улагања (ДСУ) су достигла

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

3,2% БДП у 2004. години. Ово представља пораст од 29% у односу на 2003. годину. Прилив ДСУ је углавном био вођен процесом приватизације и додатним улагањима нових власника и био је највише усмерен на услуге (73%) и стицање имовине (21%). Привремени подаци указују на нагли пораст ДСУ током прве половине 2005. године.

Реструктурирање предузећа се наставља. У првој фази програма реструктурирања предузећа понуђено је реструктурирање након приватизације за 11 средњих предузећа, и помоћ пре приватизације за четири велика предузећа. Већина предузећа је већ почела да спроводи договорене програме реструктурирања. Један од најозбиљнијих проблема који погађа процес реструктурирања је недостатак финансијских средстава којима би се покрили трошкови отпремнине за вишак радника.

Секторски састав привреде полако се мења. Удео запослених у приватном сектору је скромно порастао у последњих пет година са 29% на 31%, док је у индустрији пао са 33% на 28%, а у пољопривреди је био стабилан и износио 3%. Сектор услуга (укључујући и јавни сектор) представља око 60%, производње 25% а привреде 13% БДП. Скоро 60% запослених ради у јавном сектору.

Државне субвенције и нето кредитирање још увек износе око 1,6% БДП, будући да државна предузећа још увек немају строга буџетска ограничења нити буџетску дисциплину. Још увек готово да нема никакве политике конкурентности.

Отвореност у размени са светом је порасла, али је још увек скромна. Извоз робе и услуга је порастао у 2004. години за 2% и укупно износио 42% БДП, а степен отворености је постигао 81%. Ниво и промена трговинске интеграције са ЕУ 25 су порасли са 14% у 2003. години на 47,7% укупне вредности извоза у 2004. години, док је увоз (који чини 113% извоза) из ЕУ 25 такође порастао са 39,8% у 2003. години на 42,6% у 2004. години. Трговинска интеграција са државном заједницом остала је висока. Србија је, после ЕУ, главни трговински партнер Црне Горе, са уделом од 31,5% укупног извоза Црне горе и 30,3% њеног извоза.

Извоз се искључиво концентрише на алуминијум. Захваљујући расту просечне цене алуминијума за 20%, извоз алуминијума је скочио за 44% у еврима.

Конкурентност цена је још пала. Континуирана апресијација евра је код неких предузећа, попут Фабрике алуминијума Подгорица (ФАП), Луке Бар и Бродоградилишта Бијела, довела до осетног пада конкурентности. Такође, у 2004. години плате су расле брже од производње, што је проузроковало додатни притисак на конкурентност цена.

2.2 Општа оцена

И у Србији и у Црној Гори, **економија** у извесној мери функционише у оквиру важећих тржишних принципа. Неопходне су даље убрзане реформе да би се решио проблем конкурентности.

У Србији је привредна активност била релативно јака у првој половини 2005. године. Буџетско затезање се наставило, одражавајући углавном велику домаћу потражњу и унапређено опорезивање. Трговински дефицит се смањило у првој половини 2005. године, а међународне резерве су се поправиле. Окончање преговора са Лондонским клубом комерцијалних поверилаца 2004. г. допринело је смањењу нивоа спољног дуга. Структурне реформе и приватизација банкарског система поново су добиле на замаху.

Међутим, опредељеност Владе ка макроекономској стабилизацији и структурним реформама није увек била истог интензитета. Притисак инфлације и плата је порастао и

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

спољни дебаланс је остао висок. Такође, тржишта рада настављају да показују врло значајану неуравнотеженост. Пословно окружење још увек ометају бирократске препреке и споро и неефикасно функционисање правосудног систем озбиљно омета привредни развој. Удео приватног сектора у БДП је и даље релативно скроман, а ниво конкурентности низак. Упркос постигнутом напретку у приватизацији, конкурентан и динамичан приватни сектор још увек не постоји. Држава још увек упија велики део средстава, подривајући слободно међусобно деловање тржишних сила и ометајући ефикасну расподелу средстава. Губици друштвених и државних предузећа и даље представљају велики терет јавним финансијама.

У Црној Гори је појачан привредни раст. Инфлација је наставила да пада са либерализацијом цена, која је скоро потпуна. Приватизација даље напредује. Незапосленост је незнатно пала. Буџетски дефицит је смањен у 2004. години. Банкарски кредити су порасли са врло ниског нивоа на којем су се налазили будући да је поверење у банкарски сектор почело да се враћа.

Међутим, спољни дебаланс је порастао, као и спољни дугови. Удео приватног сектора је релативно умерен. Развој приватног сектора још увек ометају слабости правосуђа. Висок раст плата негативно је утицао на извозну конкурентност и ниво запошљавања.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

3. Европски стандарди

У овом поглављу се даје оцена спровођења Процеса стабилизације и придруживања. Уз оцену развоја кључних области Студије изводљивости из априла 2005. г. и првог Европског партнерства, овај одељак даје укупну оцену напретка који је Србија и Црна Гора постигла у приближавању европским стандардима, и указује на оно што још треба учинити. Овде је такође уврштена и оцена разних видова административне способности Србије и Црне Горе. Србија и Црна Гора мора да унапреди своје институције, управљачке капацитете и административни и правосудни систем, на нивоу државне заједнице, двеју република и на нижем нивоу, са циљем постизања даљег напретка ка приближавању европским стандардима. Ово захтева добро функционисање и стабилну државну управу изграђену на ефикасној и непристрасној државној служби, те на независном и ефикасном правосудном систему.

У својој Студији изводљивости, Комисија каже:

“Државна заједница Србија и Црна Гора и њене две републике постигле су напредак у спровођењу приоритета Европског партнерства и требало би да су у позицији да спроведу либерализацију кретања робе, радника, услуга и капитала са Европском унијом, вероватно са другачијим распоредом либерализације. И Србија и Црна Гора су се придружиле својим суседима у либерализацији трговине.

Преговори и спровођење захтевних обавеза из Споразума о стабилизацији и придруживању представљаће прави изазов. С обзиром на значајну заступљеност билатералне трговине, ССП ће захтевати озбиљну опредељеност и од Србије и од Црне Горе – будући да ни једна ни друга нису чланице СТО – у политичком, административном и финансијском смислу. Процес либерализације билатералне трговине са ЕЗ ће захтевати да се и даље чине напори на спровођењу структурних реформи, да се ојача способност обеју република да одоле притиску конкурентности који произилази из ССП, да побољшају извозне резултате и смање дефицит биланса текућих трансакција. У том смислу, један од кључних елемената за разматрање јесте да обе републике треба да имају неопходне стандарде и капацитете за сертификацију да би трговале са ЕУ. Републике ће такође морати да се постарају да циљ либерализације трговине разумеју и деле домаћи привредни субјекти.

И Србија и Црна Гора морају да докажу да су способне да наставе да одржавају своју опредељеност ка реформама и либерализацији регионалне трговине како би могле да функционишу као поуздани дугорочни партнери у спровођењу ССП. Оне нарочито треба да поштују обавезе и поступке договорене у оквиру споразума о слободној трговини, и да буду способне да се придржавају услова о „мировању“ у оквиру аутономних трговинских мера Европске заједнице.

Србија, а нарочито Црна Гора, мораће да унапреде своје капацитете да би могле да учествују у три одвојена преговарачка процеса истовремено, тј. у преговорима о ССП, о процесу приступања СТО и у регионалном процесу за даље унапређење споразума о слободној трговини. Обе републике ће такође морати да успоставе јаке механизме за консултације како би се у процес укључиле домаће заинтересоване стране.

Биће неопходно чинити непрекидне напоре како би се унапредили законодавни и административни капацитети у свим областима будућег Споразума.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Обе републике треба да наставе развијање – и избегавају стварање нових препрека за – кретање робе, услуга, људи и капитала на тржиштима Србије и Црне Горе. У том контексту, централне банке двеју република ће морати да склопе споразум о једном потпуно оперативном систему кореспондентних рачуна, како би се обезбедио слободан платни промет унутар државне заједнице.

*Након што усвоје нови закон о **правима интелектуалне својине**, Србија и Црна Гора морају усвојити и спроводити свеобухватне стратегије како би на одговарајући начин спроводиле закон и штитиле права интелектуалне својине. Србија, а нарочито Црна Гора, треба да наставе да улажу труд у стварању транспарентних и отворених поступака **јавних набавки**, којима би се обезбедили поштени и недискриминативни услови за конкурс снабдевача из ЕУ. У области **конкуренције**, обе републике треба да усвоје законске и административне оквири укључујући и антитрустове, припајања, државну помоћ, либерализацију и државне монополе. Две републике треба да наставе јачање административних капацитета за пуно спровођење споразума у области **царине** (укључујући и правила о пореклу) и **опорезивања** како би се унапредило убирање прихода и компензовао утицај споразума на ниво царинских дажбина. Државна заједница Србија и Црна Гора и обе републике морају значајно да ојачају своје институционалне капацитете у области **статистике**. Политика у сектору **електронских комуникација** мора се даље развијати у правцу либерализације. Такође, када је реч о **саобраћају и енергетици**, Србија и Црна Гора морају да обезбеде међусобну повезаности и унутрашњу оперативност одговарајуће инфраструктуре, и да спроводе обавезе које су преузеле у оквиру споразума о енергетици у југоисточној Европи.*

*У области **правосуђа и унутрашњих послова**, оснивање Суда државне заједнице и смањење надлежности војске су позитивни помаци за којима треба да уследи делотворно спровођење. Што се тиче виза и азила, миграција и интегрисаног управљања границом, јасно дефинисање обавеза државне заједнице и двеју република и даље представља проблем упркос недавно постигнутом извесном напретку. Иако је реформа правосуђа започета у обе републике, независност и ефикасност правосуђа су и даље слабе. Полиција и службе безбедности су такође области где се већ дуго очекују законске и административне реформе. Борба против организованог криминала, прања новца и корупције, која представља озбиљан изазов за владавину права, у сасвим је раној фази. ”*

3.1 Унутрашње тржиште

3.1.1. Слободно кретање робе

Нема података који указују да је направљен битнији помак у области **стандардизације и сертификације**.

Државна заједница треба да настави са припремом нових закона о стандардизацији, акредитацији, метрологији и техничким захтевима за производе. Ови закони би имали за циљ обезбеђивање усклађености са релевантним законима ЕУ, нарочито у вези са слободним кретањем робе. Да би се наставио напредак на секторском нивоу, од кључне је важности успостављање једног јаког хоризонталног законског оквира. Кључне функције, као што су стандардизација, акредитација, оцена усаглашености, сертификација и надгледање тржишта треба да се одвоје. Нови закони се такође израђују на нивоу република, на пример, закон о системима утврђивања квалитета производа и о еколошким условима.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Завод за стандардизацију Србије и Црне Горе је у партнерском односу са Европским комитетом за израду стандарда (*CEN*), а у фебруару 2005. г. је поднета пријава за придружено чланство у Европском комитету за стандардизацију у области електротехнике (*CENELEC*). Његов напредак је успорен пре свега зато што нема статус придруженог члана Европског комитета за израду стандарда, због недостатка пренетих и спроведених европских стандарда, непостојања важећег законског оквира за стандардизацију и постојања обавезних стандарда из бивше Југославије.

Нема извештаја о постигнутом напретку у области **метрологије**. Што се тиче акредитације, Национално тело за акредитацију је придружени члан Европске сарадње на акредитирању.

Када је реч о **надзору тржишта**, постојећи систем у Србији заснива се на предтржишној контроли производа. Постоји потреба да се успостави одговарајући надзор тржишта заснован на одговарајућој легислативи о производима, који је неопходан у оквиру новог приступа и укидања контрадикорних предтржишних контрола. У Црној Гори је постигнут напредак у усвајању хоризонталне легислативе. Надзор производа изводи се у оним областима у којима легислатива постоји. Надзорне активности регулише Закон о државном надзору из 2003. године.

Обе републике постижу напредак у усклађивању свог законодавства за европским. Међутим, упутства ЕУ и сектори Новог или Старог приступа још увек нису пренети у законодавство Србије и Црне Горе. И Црна Гора и Србија морају да избегавају стварање нових препрека трговини и да ојачају административне способности. Да би се избегле нетарифне баријере морају се увести механизми унутрашњих консултација, провера и обавештавања о нацртима техничке регулативе пре него што се она усвоји. Регулисање разних области (нпр. закон о квалитету, правила о хемикалијама и амбалажи) још увек није координисано.

Када је реч о **заштити потрошача**, **Србија** је недавно усвојила нови системски закон и нови закон о рекламирању, док Скупштина **Црне Горе** још увек није усвојила Закон о потрошачима. Све у свему, упркос позитивним корацима који су предузети у законодавству, заштита потрошача и у Србији и у Црној Гори још увек је слаба. Административни капацитети треба да се ојачају у обе републике како би се исправно спроводили њихови закони.

3.1.2. Кретање људи, услуга и право на оснивање

Нема података о неком значајнијем напретку у областима **кретања људи и права на оснивање**.

Када је реч о слободи пружања услуга, у Србији је учињен значајан напредак, будући да је у јулу 2005. године усвојен пакет закона који регулишу област финансијских услуга. Закон о осигурању депозита уводи обавезно банкарско осигурање улога физичких лица у случају банкрота банке. Све банке су обавезне да плаћају премију која достиже до 0,3% минималног капитала који је по закону неопходан да би се банка основала. У оквиру посебног закона основана је нова Агенција за осигурање депозита која ће управљати Фондом за осигурање депозита. У Србији је такође измењен и допуњен Закон о банкама и другим финансијским организацијама, намећући обавезу банкама да осигурају своје депозите у Агенцији за осигурање депозита и успотављајући поступке за повлачење дозвола за рад банака. Нови Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање такође је усвојен како би се регулисали стечајни поступци и затварање банака и осигуравајућих друштава.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

У Србији је такође измењен и допуњен Закон о осигурању, којим је сада уведена строжа контрола рада осигуравајућих друштава и поштрени услови за оснивање нових осигуравајућих друштава. Измене и допуне регулишу поступак приватизације осигуравајућих друштава и даљи развој финансијског надзора тако што је дефинисана улога Народне банке Србије (НБС) у надзору осигуравајућих друштава. Од 2004. године, када је надлежност надзора осигуравајућих друштава пренета на НБС, повучене су дозволе 15 осигуравајућих друштава и наложена је њихова ликвидација, док су три осигуравајућа друштва добровољно пристала да престану са радом.

И на крају, мада обе републике постижу напредак у овим областима, биће потребни непрестани напори да би се унапредила легислатива и административне способности како би и Србија и Црна Гора могле да преузму будуће обавезе из ССП. У том контексту, такође је важно да обе републике предузму кораке ка елиминисању свих облика дискриминације радника који легално бораве у земљи. Обе републике такође треба да наставе да развијају – и избегну стварање нових баријера за – слободно кретање услуга и право оснивања на заједничком тржишту Србије и Црне Горе.

3.1.3. Слободно кретање капитала

У овој области је у Србији и у Црној Гори учињен изванредан помак. Није било напретка у обезбеђивању слободног кретања капитала на нивоу државне заједнице.

У Србији, девизне трансакције су регулисане Законом о девизном пословању из 2002. године. Текућа плаћања су либерализована, као и директна страна улагања и репатријација добити, али краткорочна **кретања капитала** су још увек ограничена. Ограничења у вези са страним власништвом и капиталним инвестицијама и даље постоје. У сектору осигурања, на пример, страна физичка или правна лица могу основати осигуравајуће друштво само ако се удруже са партнером из Србије, а таквом друштву није дозвољено да обавља послове реосигурања ван Србије. У јуну 2005. године, поједностављена су правила о трансферима преко дипломатских и конзуларних мисија.

У Црној Гори, либерализована су текућа плаћања, као и директна страна улагања и репатријација добити. Нови закон о девизном пословању и закон о девизним текућим и капиталним трансакцијама који даље либерализују кретања капитала усвојени су у Јулу 2005. године. У области платног система, ранија Централна депозитарна агенција – Централни регистар и депозитариј за клиринг и салдирање, коју је контролисала влада Црне Горе, укинута је и успостављен је међубанкарски систем плаћања.

У обе републике, куповина некретнина од стране страних држављана још увек је подложна правилу о реципрочности третмана у земљи порекла.

У својим напорима да у овој области приближе своје законодавство европском, Србија и Црна Гора морају да развију планове за пуну либерализацију кретања капитала. Две републичке централне банке ће морати да потпишу споразум о потпуно оперативном систему кореспондентних рачуна како би се обезбедио слободан платни промет у оквиру државне заједнице.

3.1.4. Царина и опорезивање

Изванредан напредак је постигнут у области **царинских прописа и опорезивања**.

Србија је усвојила измене и допуне Царинског закона и Закона о царинским тарифама у јулу 2005. године. Тарифна структура је хармонизирана са структурама у ЕУ, односно,

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

са комбинованом номенклатуром. Србија је започела електронско депоновање декларација у јуну 2005. године.

У Црној Гори су измене и допуне Царинског закона и Закона о царинским услугама усвојене у априлу 2005. године. Усвојен је закон о слободним зонама.

Након увођења ПДВ у јануару 2005. године, у **Србији** се тренутно врши реформа пореске управе и уводи нови законски оквир за унапређење знања и вештина особља. Србија је изменила и допунила свој закон о пореским поступцима и пореској управи и увела нова правила како би се спречило избегавање плаћања пореза и повећала пореска дисциплина. Закон о акцизама је такође измењен и допуњен у јуну 2005. године, са повећањем количине акцизне робе и изменама стопа. Такође, Скупштина је усвојила измене и допуне Закона о ПДВ, укључујући и увођење повраћаја ПДВ за донаторску помоћ. Србија такође наставља да спроводи свој стратешки план за унапређење административних способности пореских органа.

Црна Гора је увела измене у пореском законодавству које дозвољавају смањење стопа пореза на лични доходак и на порез на добит предузећа. Ојачана је пореска управа.

Административни и оперативни капацитети царинских органа двеју република се поправљају. Обе царинске управе су основале јединице које се баве пореклом робе, спровођењем и унутрашњим пословима. Реформе пореских управа укључују и системе управљања особљем, контролу и приближавање поступака стандардима ЕУ. Законско усклађивање са правним тековинама ЕУ се наставља, мада важне области као што су поступци у вези са транзитом и складиштењем још нису усклађене. Србија и Црна Гора су отпочеле обављање контрола након обављеног клиринга. Меморандуми о разумевању су потписани са царинским управама суседних земаља.

Међутим, административни капацитети морају се даље јачати, нарочито у области контроле порекла и потребно је непрестано улагати напоре на приближавању царинске легислативе двеју република праву ЕУ. Даље усклађивање са царинским стандардима ЕЗ је такође потребно, нарочито када је реч о поједностављивању поступака и анализи ризика. Проблеми недостатка квалификованих цариника, ИТ система и анализе ризика морају се решавати као приоритетни.

У области **опорезивања** обе републике морају да наставе да решавају проблеме сиве економије и шире пореску основу кроз свеобухватне пореске реформе. Ово подразумева даље унапређење убирања пореза и способности вршења контроле и даљи напредак у спровођењу пореских закона. Треба учинити додатне напоре како би се решио важан проблем малверзација са акцизама. Сузбијање корупције такође треба да се настави и ојача како би се постигла недискриминативна примена закона.

Мораће се наставити даље усклађивање законодавства са законодавством ЕУ. Такође постоји потреба да се изврши анализа јаза између домаће и европске легислативе. У обе републике треба да се усвоје начела Кодекса понашања у опорезивању пословања. Као први корак, треба да се изврши анализа јаза између легислатива усмерену ка идентификовању постојећих мера које би могле да буду у супротности са тим начелима.

3.1.5. Конкуренција

Србија и Црна Гора је направила изванредан помак у овој области.

У области **анти-трупства**, Србија је у септембру 2005. г. усвојила Закон о конкуренцији. У оквиру тог закона предвиђа се оснивање Комисије за заштиту

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

конкуренције, која би могла да искористи искуства и особље некадашње Антимонополске комисије Југославије. Црна Гора тек треба да усвоји сличан закон.

Обе републике треба да обезбеде потпуно независне органе за заштиту конкуренције, опремљене тако да могу да обезбеде ефикасно спровођење у пракси, дајући приоритет случајевима који озбиљно утичу на тржиште и обезбеђујући строге казне у случају повреда. Усвајањем повезаног хоризонталног приступа и подизањем свести о правилима конкуренције и њиховим економским добробитима, обе републике такође треба да промовишу конкурентност на пољу либерализације тржишта, приватизације, реструктурирања, анализе нацрта уговора са аспекта конкуренције, унапређење јавних набавки и укупно јачање владавине права.

У области контроле **државне помоћи**, обе републике су у оквиру својих министарстава финансија успоставиле структуре за праћење државне помоћи и вршење припрема за режим контроле. У Србији је усвојен први извештај о државној помоћи, који је покrio 2003. и део 2004. године. У Црној Гори је недавно усвојен сличан извештај за исти период.

Црна Гора и Србија треба да ојачају своје нове структуре државне помоћи и обезбеде пуну транспарентност оснивањем свеобухватног инвентара помоћи и система извештавања о мерама које су на снази, на основу дефинисања државне помоћи у складу са европском дефиницијом. Постепено, свака република ће такође морати да успостави систем *ex-ante* контроле свих нових мера државне помоћи и да усклади постојеће кроз један оперативно независан орган државне помоћи, са овлашћењем да одобри или забрани све мере помоћи и да поврати незаконито додељену помоћ.

И на крају, Србија и Црна Гора су предузеле прве припремне кораке ка успостављању републичких режима за контролу трустова и државне помоћи, али треба појачати напоре како би ови режими били оперативни.

3.1.6. Јавне набавке

У области **јавних набавки**, није било законодавног ни административног помака у Србији. Црна Гора је направила извештај, укључивши институције државне заједнице у правила о јавним набавкама. Савезно министарство одбране и Војска Србије и Црне Горе су укључени у списак наручилаца који је објавила Комисија за јавне набавке. Такође, у Црној Гори су почеле припреме за спровођење новог закона о јавним набавкама.

Србија, а нарочито Црна Гора, треба да наставе усклађивање свог законодавства са законодавством ЕУ. Кључни аспекти на које треба да се обрати паћња су примена, дефиниције, поштовање основних начела о јавним набавкама, прагови, поступци, ко има право, критеријуми за квалификовање и доделу, обрављивање јавних набавки и независних механизма ревизије. Административни капацитети за спровођење и примену закона о јавним набавкама треба значајно да се ојачају. Обе републике треба да се постарају да оператери из једне републике могу имати национални третман у другој и да су институције државне заједнице покривене законима и прописима о јавним набавкама.

3.1.7. Закон о интелектуалној својини

Извештај напредак је постигнут на пољу законодавства у Србији и Црној Гори. У јулу 2005. године Црна Гора је усвојила системски закон за спровођење **права**

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

интелектуалне својине. Влада Републике Црне Горе је такође усвојила декрет о царинским поступцима који јача право интелектуалне својине.

У Србији је усвојен нови Закон о борби против високотехнолошког криминала, којим се такође унапређује заштита права интелектуалне својине. Према овом закону се успоставља нова организациона структура и оснива канцеларија специјалног тужиоца у чијој је надлежности ово питање. Након интензивног периода усвајања закона у области права интелектуалне и индустријске својине на нивоу државне заједнице, републике би сада требало да формирају одговарајуће структуре за спровођење и примену тих закона. Спровођење се постепено побољшава али је још увек врло ограничено због ограничених административних и финансијских капацитета (нпр. премали број магацина за складиштење заплењене робе, рециклажа и заплењена фалсификована роба се не рециклира). У марту 2005. године, Влада Републике Србије је најавила да ће предузети акцију да „искорени“ пиратерију и фалсификовање, под слоганом „нулта толеранција према пиратерији“. Међутим, спровођење најављених акција треба се обављати енергичније. Републике такође треба да обезбеде да Савезна канцеларија за интелектуалну својину има неопходан административни капацитет, у смислу особља и буџета, да извршава своје задатке. Такође, административни капацитети за наплату казни треба стално да се унапређују, као и да се оснивају нова, да би се обезбедила одговарајућа надокнада онима који на то имају право.

Треба унапредити стручно знање и капацитет трговинских и тржишних инспекција, као и органа који се баве спровођењем закона (пореске и економске политике, царина) ради решавања проблема повреде права интелектуалне својине. Такође треба унапредити координацију између свих агенција.

3.1.8. Статистика

Дошло је до извесног помака и у Црној Гори и у Србији.

Што се тиче демографске и социјалне статистике, обе републике постижу напредак у унапређењу Анкете о потрошњи домаћинства. Црна Гора је такође развила хармонизовану Анкету о радној снази, чији су резултати објављени у јуну 2005. године. Када је реч о макроекономској статистици, Србија је објавила први пакет тромесечних националних извештаја док је Црна Гора постигла значајан напредак у развијању Индекса цена на мало и спровела пилот-истраживање о индексима увозних и извозних цена.

У области пољопривредне и статистике рибарства, Црна Гора је постигла изванредан напредак у статистици сточног фонда. Због недовољних људских ресурса, планови за развој других пољопривредних статистика су одложени. И Србија и Црна Гора су отпочеле рад на развијању Регистра пољопривредних газдинстава организовањем студијских посета.

Статистичка инфраструктура, законска основа и управљачки капацитети су се поправили. Међутим, с обзиром на сложеност националног статистичког система, са два републичка завода и једним савезним, као и ограниченим ресурсима нарочито у случају државне заједнице и Црне Горе, напредак се споро одвија. Недовољна је координација између статистичких завода на нивоу државне заједнице и на нивоу република. Републички заводи за статистику нису постигли подједнак напредак у хармонизацији, и стога користе различите стандарде и класификације у производњи секторске статистичке податке. Сва три завода за статистику, нарочито МОНСТАТ, треба да развију статистику у свим секторима. Када буде било више статистичких

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

података у обе републике, биће могуће сакупити статистичке податке и на нивоу државне заједнице.

3.2 Секторске политике

3.2.1. Индустија и МСП

И Црна Гора и Србија су постигле изванредан напредак.

Политика МСП и пословно окружење се поправљају у Црној Гори. Усвојен је нови закон о хипотеци, који би требало, на пример, да олакша предузећима приступ финансијским средствима. Црна Гора је такође наставила да напредује у спровођењу Европске повеље за мала предузећа.

Уопште, има пуно активности на пољу обуке и саветодавних услуга за МСП, и локално саветодавно тржиште се непрестано развија и стиче углед. Мање се напредовало у залагању за предузетништво и његовој промоцији. Ове две активности се још увек развијају у Црној Гори, али и даље на *ad-hoc*, случај-по-случај основи. Мада посебна агенција за развој малих и средњих предузећа постоји, тек треба да се развије сталан, званичан и транспарентан систем или институција за дијалог са сектором МСП.

Што се тиче финансијских инструмената, доступни су ограничени микрокредити и гарантни фондови, а два државна фонда обезбеђују кредите предузећима са повољним каматним стопама (Фонд за развој Црне Горе и Завод за запошљавање када се отворе нова радна места). Такође је основана нова Агенција за реструктурирање привреде и страна улагања и именован је њен директор.

Црна Гора је почела да рационализује и убрзава поступке доделе дозвола на општинском нивоу кроз један пилот-пројекат, који би, када једном постане део главних општинских токова, могао да даље модернизује цео процес оснивања предузећа.

И Србија је остварила значајан напредак у области политике МСП и пословног окружења. Спровођење Европске повеље о малим предузећима се наставља кроз консолидацију и експанзију предузетничких знања кроз обуку и образовање. Постоје бројни програми за развијање знања и вештина за садашње и будуће предузетнике. Спровођење новог Закона о регистрацији привредних субјеката доприноси модернизацији и рационализацији поступака регистрације предузећа. Од почетка 2005. године, око 68.000 предузећа је поново регистровано. У јулу 2005. године Србија је такође изменила и допунила свој Закон о регистрацији привредних субјеката и увела нове одредбе о садржају регистра.

Стратегија о информационо-технолошком друштву која је усвојена почетком 2005. године укључује планове за развој интернет приступа за компаније и е-предузећа. Такође је постигнут изванредан напредак у развоју социјалног дијалога у Србији, оснивањем Националног социјалног и економског савета у марту 2005. године.

Србија је усвојила нови закон о туризму у мају 2005. године.

Што се тиче административних капацитета, Агенција за развој малих и средњих предузећа (АРМСП) је главна владина агенција и ради у оквиру Министарства привреде са циљем да помогне развој сектора МСП. АРМСП има 100 запослених, од којих 85 ради у регионалним агенцијама. У обе републике, политика истраживања и иновација као подршку привредној реформи и изградњи капацитета још увек се слабо спроводи.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

У области корпоративног рачуноводства и ревизије, Србија ће морати да усвоји нови закон о рачуноводству и ревизији не би ли решила бројне слабости важеће легислативе у вези са квалитетом финансијских информација и друге недостатке законског и регулаторног оквира. Спровођење стандарда о финансијском извештавању је релативно слабо. Поступци за одобравање и надзор ревизора морају се значајно унапредити и број квалификованих ревизора треба да се повећа.

Србија и Црна Гора ће такође морати да оснује званично тело за одређивање стандарда и мора да ажурира преводе међународних рачуноводствених стандарда. Треба успоставити ефективне структуре како би се обезбедио развој рачуноводствених и ревизорских занимања.

3.2.2. Пољопривреда и рибарство

Известан напредак је постигнут у области пољопривреде.

Када је реч о административним капацитетима, Министарство пољопривреде је недавно ојачало капацитете оснивањем одељења за развијање политике, које је израдило нацрт недавно усвојене стратегије за сектор пољопривреде у Србији.

У сектору ветеринарства, Србија је донела нови системски ветеринарски закон у септембру 2005. године. Сада треба да спроводи тај закон и јача основи Ветеринарски завод. Треба да се настави модернизација лабораторија у Србији. Спровођење система за идентификацију и регистрацију животиња и њиховог кретања и даље је у успону. У фитосанитарном сектору, такође су усвојени нови закони о семену и садном материјалу.

Црна Гора такође ради на општој стратегији за сектор пољопривреде. Црногорски Ветеринарски закон, усвојен 2004. године, омогућио је оснивање Дирекције за ветерину и ветеринарске лабораторије (за контролу квалитета хране) за рад на здрављу и заштити потрошача. Ветеринарска лабораторија сада ради, али треба је још да ојачати. У процесу је акредитације. Служба санитарне инспекције је такође надлежна за контролу квалитета.

У области рибарства, није било нарочитих помака, осим у вези са тарифама. Црна Гора је прошле године додата на списак земаља из којих се може увозити риба у ЕУ. Неопходни су одлучнији напори за приближавање европским стандардима у оквиру Заједничке политике рибарства, нарочито у областима управљања ресурсима, инспекције и тржишних и структурних политика.

У фитосанитарном и ветеринарском сектору, и закони и административни капацитети ће морати даље да се усклађују са европским стандардима. Србија би такође требало да под хитно усвоји нови законски оквир за безбедност хране и реорганизује лабораторије за ланац безбедности исхране и рад санитарних инспекција. Потребна је још боља координација у оквиру владе како би се изнашао повезан приступ правилима и прописима у фитосанитарном и ветеринарском сектору. Црна Гора ће морати да оснује административне структуре у фитосанитарној области. У области рибарства, Црна Гора мора још да ојача своје лабораторије да би истражила све њихове могућности. Обе републике такође треба да усвоје нове регулативе о заштити биљака.

3.2.3 Животна средина

Дошло је до извесног помака у напорима Србије и Црне Горе да се приближе европским стандардима у области животне средине.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Обе републике су успеле да уграде животну средину у друге политике и област енергетике. Придржавајући се Споразума о енергетској заједници потписаним у октобру 2005. године, и Србија и Црна Гора су се сложили да ће поштовати европске еколошке законе и затеве битне за област енергетике.

Када је реч о **хоризонталном законодавству**, Србија је предузела кораке на спровођењу Конвенције о приступу информацијама, учешћу јавности у доношењу политичких одлука и приступу правосуђу у вези са животном средином (Архуска конвенција). Учешће јавности у доношењу политичких одлука је предвиђено у неким одредбама закона о процени утицаја на животну средину, стратешкој процени животне средине и интегрисаној контроли и заштити од загађења. Усвојен је Закон о приступу информацијама од јавног значаја. У Црној Гори су обавезне јавне консултације о нацртима закона. Фонд за заштиту животне средине у Србији је постао оперативан 2005. године, и у почетку га финансира Министарство финансија. Очекује се да се ће се Фонд за заштиту животне средине убудуће самофинансирати.

У области **управљања отпадом**, Србија напредује са својим програмом законодавне реформе по питањима као што су паковање отпада и извоз опасног отпада. Србија је наставила да спроводи своју Стратегију за управљање отпадом, која је усвојена 2003. године. Црна Гора је усвојила Националну политику о управљању отпадом и Стратегију о управљању отпадом, које су сада у фази спровођења.

Известан помак се примећује у области **кавалитета воде**. Црна Гора је усвојила Мастер план и Студију изводљивости о третману отпадних вода за централни и северни регион и стратегију за приобаље. Лоша вода и комунална хигијена остају главни изазови за обе републике.

Нема извештаја о новим помацима у области приближавања законодавства европским стандардима у вези са **квалитетом ваздуха, заштитом природе, хемикалијама и генетски модификованим организмима и буком**. У Црној Гори, Програм мониторинга животне средине Црне Горе, усвојен почетком 2005. године, али који се још не спроводи, бави се ваздухом, земљиштем, јонизујућим зрачењем, водом, биоразноликошћу и буком. Србија је наставила са приближавањем европским еколошким стандардима, постигавши значајан напредак када је реч о хоризонталном законодавству (оцена утицаја на животну средину) и интегрисаној контроли и заштити од загађења. У Србији, као и у Црној Гори, треба наставити приближавање европским стандардима у оним областима у којима нацрти закона већ постоје, како би се тај процес могао завршити у блиској будућности. Ово се такође односи на стратегије које су тренутно у припреми, а за које се предвиђа усвајање до краја 2006. године.

Међутим, спровођење и примена треба да се значајно ојачају, пре свега кроз усвајање стратегија и планова спровођења и изградњу институционалних капацитета. Обе републике треба да обрате пажњу и на јачање административних капацитета. Након усвања Закона о заштити животне средине крајем 2004. г, Србија сада треба да даље ојача Агенцију за заштиту животне средине и Фонд за заштиту животне средине. Спровођење новоусвојених закона ће захтевати велике напоре и у Србији и у Црној Гори. Морају се развити финансијски планови у вези са неопходним улагањима како би се испунили европски стандарди, нарочито у области воде и чврстог отпада, те за решавање проблема загађења на постојећим критичним местима.

3.2.4. Саобраћајна политика

И Србија и Црна Гора су постигле известан напредак у области саобраћаја.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

На регионалном нивоу, а и како би обезбедиле одговарајућу повезаност са **трансевропском саобраћајном мрежом**, Србија и Црна Гора активно учествују у спровођењу Меморандума о разумевању о развоју регионалне саобраћајне мреже југоисточне Европе, укључујући и Надзорни секретаријат (*SEETO*). Такође су учествовале у раду Групе на високом нивоу на продужавању главних трансевропских оса ка суседним земљама и регионима (2004).

Што се тиче **друмског саобраћаја**, у Црној Гори је основана Дирекција за путеве, након усвајања Закона о путевима прошле године. Ово тело је надлежно за управљање, одржавање и изградњу путева. Чињеница да ће Дирекција за аутопутеве постојати до краја 2005. године може проузроковати преклапање надлежности између ова два тела. План за одржавање друмске инфраструктуре је усвојен у мају 2005. године.

У области **железничког саобраћаја**, Србија је почетком 2005. године усвојила нови закон о пругама. Известан напредак је постигнут у реструктурирању и приватизацији јавног железничког транспортног предузећа. Нови закон представља важан корак напред ка усклађивању домаћег закона са правом ЕУ, упркос неким неодређеним ставкама које се тичу одвајања управљања инфраструктуром и пружања железничко-транспортних услуга. Закон захтева надокнаду за обавезе пружања јавних услуга и оснивање независне канцеларије, која би требало да ради и као регулаторно тело и да буде надлежно за безбедност.

У области **унутрашњих водених путева**, Србија ради на Мастер плану унутрашње пловидбе, уз помоћ Европске агенције за реконструкцију. Отварањем моста на Дунаву у Новом Саду, реконструисаном уз помоћ ЕУ, елиминисано је једно од главних уских грла за пловидбу Дунавом. Привремени понтонски мост, чије је оптерећење било ограничено, је уклоњен.

Што се тиче **ваздушног саобраћаја**, Србија и Црна Гора је основала заједничку Дирекцију за цивилно ваздухопловство и Агенцију за контролу авио саобраћаја. Србија и Црна Гора је покренула иницијативу за „Хоризонтални споразум“ са Европском заједницом о извесним видовима авио услуга и сада води преговоре о Споразуму о заједничком европском ваздушном простору (СЗВП) са Европском унијом. Садашњи регулаторни систем је прилично традиционалан и не иде у корак са либералним приступом тржишту које предвиђа СЗАП. Истраге инцидената немају независан карактер. Препоруке Комисије СЗВП, која је обавила посету у јуну 2005. године, треба спроводити.

Што се тиче **поморског саобраћаја**, Србија и Црна Гора су потписале неколико конвенција Међународне поморске организације. Остаје да се потврди да ли се најважније од ових конвенција, с аспекта европског права, спроводе како треба. Србија и Црна Гора су испуниле своје међународне обавезе у оквиру Међународне конвенције о заштити људског живота на мору (*SOLAS*).

Мада је забележен напредак, обе републике треба даље да ревидирају своје законе како би обезбедиле постепено усклађивање са законодавством ЕЗ и саобраћајном политиком ЕУ, нарочито у вези са укупном либерализациојм и подједнаким третманом страних оператера, као и у вези са техничким и безбедносним стандардима.

3.2.5. Енергетика

И Србија и Црна Гора су постигле напредак.

Након прошлогодишњег усвајања новог Закона о Енергетици у Србији, Агенција за енергетику је постала оперативна као регулаторни орган, а њен управни одбор

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

одобрила је Скупштина Србије. Скупштина је такође одобрила и Стратегију за развој енергетике у Србији за период до 2015. године. Стратегија обезбеђује нови оквир за овај сектор и укључује институционалне елементе, реструктурирање и планирање.

Процес раздвајања функција јавног предузећа Електропривреда Србије (ЕПС) се наставља. ЕПС је надлежан за производњу, дистрибуцију и продају. Новоосновани орган је надлежан за енергетску мрежу и управљање њоме. Још увек нису успостављени систем преноса и тржишни оператер.

Агенција за енергетску ефикасност Србије је основана одлуком, 2002. године. Стратегија за инвестирање у обласно грејање, повећање ефикасности, делотворности и поузданости, такође треба да се усвоји.

У Црној Гори, Регулаторна агенција за енергетику почела је са радом 2004. године, а изванредан напредак је постигнут у реструктурирању сектора електричне енергије. Електропривреда Црне Горе и даље је једино предузеће те врсте у Црној Гори, са 67% акција у власништву државе. Производња, пренос, дистрибуција и снабдевање су раздвојени, али раздвајање управљачких и рачуноводствених функција касни. Нова стратегија за развој енергетике треба ускоро да буде завршена. Док је нова методологија утврђивања цена још увек у припреми, са растом трошкова расту и тарифе. Сектор и даље пати од сталног дефицита прилива новца и радног капитала. Наплата мора да се унапреди. Потребно је да се настави реструктурирање, укључујући и социјални програм за решавање проблема технолошких вишкова.

Обе републике су активно учествовале у изради Споразума о енергетској заједници. Споразум има за циљ стварање регионалног интегрисаног тржишта електричне енергије и природног гаса као дела тржишта ЕУ. Споразум је потписан у октобру 2005. године. Спровођење обавеза у оквиру Атинског меморандума, који је претходио Споразуму, споро се одвија у Србији и Црној Гори.

На основу стратегије о енергетској ефикасности која је израђена 2004. године, основано је одељење за енергетску ефикасност у оквиру Министарства привреде. Стратегија за развој значајног хидроелектричног потенцијала Црне Горе такође треба да се разради. И у Србији и у Црној Гори треба израдити Закон о заштити од радијације и нуклеарној безбедности треба.

Обе републике настављају напредак у енергетском сектору, и главни закони су на снази. Међутим, Србија и Црна Гора и даље се суочава са великим изазовима, а оперативна и финансијска ситуација и даље је слаба. Административни капацитети морају се ојачати. Многа кључна питања и даље су нерешена, углавном када је реч о одржавању, модернизацији и унапређењу инфраструктуре, и стварању додатних капацитета.

3.2.6. Информационо друштво и медији

Забележен је изванредан напредак у Србији и Црној Гори у вези са електронским комуникацијама и информационим технологијама, мада још увек има преклапања државних и републичких закона, што ствара извесну регулаторну конфузију у овом сектору.

У Србији, ексклузивни монопол над фиксном телефонијом завршио се у јуну 2005. године. Закон о телекомуникацијама је усвојен 2003. г, али је његова примена одложена до августа 2005. године, јер је Управни одбор Агенције за телекомуникације именован тек у мају 2005. г. Агенција за телекомуникације још није оперативна због недостатка новчаних средстава. Без оперативне агенције, немогуће је спроводити либерализацију и

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

увести конкуренцију на тржиште. Србија још није усвојила своју стратегију развоја сектора електронских комуникација и потребне су измене и допуне закона са циљем усклађивања са европским стандардима.

У Црној Гори, процес приватизације је завршен и мађарска компанија за телекомуникације је купила 51% државних акција у Телекому Црне Горе. План развоја телекомуникација Влада је усвојила у јуну 2005. године.

У Црној Гори је дошло до унапређења креирања политике и развоја овог сектора, мада су нека питања (трошкови рачуноводства и одвајање рачуноводства) још увек отворена и треба да их реши регулаторно тело. Телекомуникациона инфраструктура у Црној Гори је углавном адекватна. Међутим, да би се поправила ситуација на тржишту и да би се потрошачима понудили бољи услови, важни елементи конкуренције, као што је избор носиоца, пренос претплатничког броја и раздвајање приступа локалној мрежи, морају се увести. Није спроведен ребаланс тарифа, а цена интерконеције је и даље веома висока, што представља препреку за улазак на тржиште.

У области **информатичких услуга**, Србија и Црна Гора је потписала, али не и ратификовала, Конвенцију Савета Европе о кибернетичком криминалу. Србија и Црна Гора ће морати да усклади своју легислативу са европским стандардима о електронској трговини и условима за приступ услугама.

Што се тиче **политике у области аудиовизуелног сектора**, у Црној Гори је Савет за радиодифузију развио стратегију о коришћењу радио-фреквенцијског спектра спроведеном кроз тендер за лиценце завршеном у јуну 2005. године. Црногорски Савет за радиодифузију је одобрио Правилник о рекламирању у електронским медијима.

У Србији се не спроводи Закон о телекомуникацијама, а последица тога је одсуство плана за фреквенције који би дозволио Савету за радиодифузију да издаје дозволе или да има извесну контролу над емитерима. Такође, недостатак одговарајућих новчаних средстава омета нормално функционисање Савета за радиодифузију. У Србији је измењен и допуњен Закон о радиодифузији у августу 2005. године. Амандмани, које су оспоравале многобројне професионалне организације, обезбеђују продужетак рока за трансформацију Радио телевизије Србије, коју тренутно контролише држава, у јавни радиодифузни сервис у марту 2006. године, као и одлагање приватизације емитера које контролишу локални органи власти у јулу 2007. године. Амандманима се такође предвиђа усвајање обавезне претплате за Радио телевизију Србије. *(Погледајте такође пасус о слободи изражавања у одељку 1.2 Људска права и заштита мањина – Цивилна и политичка права)*

3.2.7. Финансијска контрола

Што се тиче финансијске контроле, области која није била обухваћена Студијом изводљивости, Србија и Црна Гора би требало да ажурира своју Унутрашњу контролу буџета (УКБ) са међународним стандардима за унутрашњу контролу у јавном сектору, међународним ревизорским стандардима и најбољим искуствима ЕУ. Конкретније, Србија и Црна Гора треба да развије децентрализовану одговорност управљача једним одговарајућим системом финансијске контроле и функционалном и независном унутрашњом ревизијом.

Да би имала користи од хармонизације вођења јавних финансија и контроле као и система унутрашње ревизије у целом јавном сектору, Србија и Црна Гора треба да оснује централну јединицу за хармонизацију (ЦЈХ). ЦЈХ треба да буде централна дирекција у оквиру Министарства финансија, која би директно извештавала Министра

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

финансија о развоју и постигнутом напретку на пољу УКБ. ЦЈХ треба да расправља о принципима УКБ у целом јавном сектору, израдила нацрт стратешког документа о коме би се расправљало и који би одобрила Влада, израђивала и спроводила одговарајуће законе о организационој структури и координацији методологије и оспособљавања менаџера и особља укљученог у финансијско управљање и контролу и функционисање независне унутрашње ревизије. Задаци ЦЈХ треба даље да се развијају у складу са спровођењем промена у систему УКБ.

Ове активности ће утицати на законске и институционалне оквире као и на људске ресурсе током дужег периода. Стога је неопходна чврста и непрекидна опредељеност и подршка највишних политичких и управљачких субјеката.

Србија и Црна Гора треба да обезбеди оперативан систем спољне ревизије у складу са декларацијама Међународне организације врховних ревизорских институција.

3.2.8 Друге политике

Постизање напретка у вези са **запошљавањем и социјалном политиком** део је приближавања европским стандардима. Даљи напори на успостављању економских и социјалних права као и на промовисању запошљавања и стимулисању социјалног дијалога допринеће унапређењу управљања и привредним резултатима.

3.3 Правосуђе, слободе и безбедност

3.3.1. Визни режим, контрола граница, азил и миграције

Две републике настављају да спроводе различите **визне** режиме који се заснивају на различитим захтевима за путне исправе, док државна заједница мора да спроводи оба визна режима у савезним конзулатима. Црногорска визна правила у вези са држављанима Русије, Украјине и Албаније нису у складу са правом ЕУ. Спровођење ова два различита режима приликом путовања из једне републике у другу и даље је нејасно (ранија полицијска контрола путника на аеродромима је изгледа сада замењена провером спискова путника). Док се на нивоу државне заједнице чине напори да се визни режими хармонизују, постоји потреба да се донесе обједињујући закон о визној политици на нивоу република и да се затим успостави јединствен систем у целој земљи.

Када је реч о **управљању границама**, у Србији се одлаже пренос контроле граница са војске на полицију. Потребно је унапредити процену потреба и планирање процеса трансфера како би се обезбедило одговарајуће планирање и спровођење система интегрисаног управљања границом. У Србији је у изради нацрт националне стратегије за интегрисано управљање границама. У Црној Гори се израда сличне стратегије приводи крају. Ове стратегије морају се одобрити и спроводити без одлагања. Локални координатори интегрисаног управљања границом су именовани, али питање именовања координатора на нивоу државне заједнице још увек није решено. У Црној Гори треба да се донесе Закон о државној граници а Влада је донела одлуку о управљању граничним прелазима.

У области **азила**, републике још нису усвојиле законе који су неопходни за спровођење државног системског закона. Док је број азиланата ограничен – у периоду јануар-август 2005. године само је 35 азиланата регистровано у Канцеларији Високог комесаријата Уједињених Нација за избеглице (*UNHCR*) – обе републике морају да имају систем који би омогућио испуњавање услова Женевске конвенције. У обе републике се будући Закон о азилу припрема у сарадњи са *UNHCR*. *UNHCR* и даље обрађује већину случајева у вези са азилом јер још увек нема систематичних механизма за

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

идентификовање азиланата на копненим, морским или ваздушним границама. Успостављање ових механизма углавном зависи од усвајања закона на нивоу република. У Србији, постоји само један прихватни центар за азиланте и избеглице, са веома ограниченим капацитетом и неадекватном инфраструктуром. У Црној Гори тренутно нема прихватних капацитета, мада се планирају за 2005. годину.

Када је реч о миграцијама, илегална имиграција и даље представља проблем. У Србији је 2004. г. забележено 1053 нелегалних улазака, у поређењу са 862 у 2003. години. Последњи број за 2005. г. је 486. У Црној Гори, забележени број илегалних улазака у првих пет месеци 2005. године био је 238, у односу на 94 у 2004. години. Након усвајања измењеног и допуњеног Кривичног законика у Србији у септембру 2005. године, у обе републике закон класификује као кривичне преступе трговину људима с једне стране и, с друге стране трговину децом, ропство, превоз особа у ропском положају, производњу фалсификованих докумената и помагање илегалног преласка границе. Мора се ојачати постојећа сарадња у раду републичких тимова надлежних за трговину људима. Досад је парафирано дванаест споразума о реадмисији (нпр. са БЈР Македонијом, Грчком, Румунијом, Чешком Републиком, Пољском, Француском и Великом Британијом) и они треба да се потпишу, ратификују и у потпуности примењују, заједно са 15 споразума о реадмисији који су на снази од 2003. године. Потребно је чинити даље напоре, пре свега у решавању проблема реадмисије и интеграције Рома.

3.3.2. Прање новца

Сузбијањем прања новца баве се шире републичке стратегије које се баве борбом против организованог криминала. Закон о спречавању прања новца је на снази у Црној Гори од марта 2005. године. По овом закону, адвокати и мењачнице су обавезни да пријаве сумњиве трансакције. Банке не могу да траже финансијску тајност да би спречиле извештавање о сумњивим трансакцијама. У Србији још није усвојен нови закон о прању новца, који обухвата шири спектар активности у вези са прањем новца, укључујући и исцрпнију листу дужника и прописа о обради података у оквиру званичних правила о тајности, са циљем усклађивања са европским стандардима.

У међувремену се дешава изванредан помак: јединице финансијске полиције и у Србији и у Црној Гори раде пуном паром, и потписале су Меморандум о разумевању о сарадњи. У Србији, Финансијска обавештајна служба, која ради по Закону о прању новца усвојеном 2002. године, закључила је Меморандум о разумевању са Народном банком Србије, која надзире мењачнице. При крају је израда сличног меморандума о разумевању са Царинском управом. У Црној Гори, Финансијска обавештајна служба сарађује са Министарством унутрашњих послова, тужилаштвима и Пореском управом. У припреми је Меморандум о разумевању са органима царине. Црногорска финансијска обавештајна служба је примљена у групу ЕГМОНТ у јулу 2005, након позитивне оцене *MoneyVala*.

Према доступним статистичким подацима о случајевима који су започети или се процесуирају, треба значајно унапредити спровођење закона за спречавање прања новца, нарочито у контексту опаженог обима проблема корупције, организованог криминала, велике неформалне економије и високог нивоа трансакција у готовом новцу.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

3.3.3. Дрога

Србија и Црна Гора се сматра главном транзитном тачком за криминалне мреже, али релативно мало тржиште за трговце дрогом. Постоје показатељи о производњи марихуане. Конзумирање синтетичких дрога расте. Обе републике су учиниле напоре у овој области и треба да анализирају свој приступ у светлу недавно усвојене Стратегије ЕУ о борби против дроге за 2005-2012. г. и Акционог плана ЕУ о борби против дроге за 2005-2008. г. Спровођење међународних конвенција и националних закона мора се убрзати. Србија још није усвојила националну стратегију о борби против дроге. Када се једном уведу репресивне мере, пажња се треба посветити превентивним мерама. У процедури усвајања се налази одговарајући закон о прекурсорима је неопходно техничко средство за идентификовање тих материја. Оперативна сарадња међу институцијама (полиција, правосуђе, Министарство здравља) је добра. У Црној Гори мора да се унапреди закон о прекурсорима је на снази, али међународна сарадња у сузбијању производње и трговине прекурсорима.

3.3.4. Полиција

У Србији, нацрт закона о полицији, који има за циљ јачање професионализма, одговорности и транспарентности организације и будућег рада полиције налази се у скупштинској процедури. Закон о службама безбедности још увек је у изради; његово усвајање и пуно спровођење су неопходни како би се обезбедила основа за даље реформе овог сектора и да би се обезбедила одговорност, професионализам и ефикасност. Постојећи одсек унутрашње контроле – полицијски инспекторат, ојачан је повећањем броја запослених са 50 на 200. Демилитаризација полиције (укидање војних чиновна) је у току и у складу је са предвиђеном регулативом. Закон о високом образовању у полицији још увек није усвојен. У Црној Гори, закони о полицији и Националној служби безбедности усвојени су у априлу 2005. године и њихово спровођење је у раној фази. Новим законом се предвиђа децентрализација и цивилна контрола полиције. Припрема се пакет уредби, укључујући и кодекс понашања полиције. Треба да се ојача унутрашња контрола полиције.

У обе републике постоји потреба за делотворном применом закона, бољом полицијском сарадњом, развојем инструмената обавештавања и анализе ризика, унапређењем стручног оспособљавања и мотивационим системима и увођењем етичког кодекса за полицију. Недостатак средстава и даље је проблем.

3.3.5. Борба против организованог криминала и тероризма

Организовани криминал је и даље узрок озбиљне забринутости у обе републике. Ратификација и спровођење међународних конвенција и израда националних стратегија и акционих планова морају се убрзати. Мора се увести анализа реалности претње, као и развити механизми прикупљања података, технике тајног осматрања и заједничка база података. У пракси су проблематични заплена и замрзавање средстава и банакарских рачуна и процесуирање криминала. Хитно је потребно унапређење законодавства и институционалних капацитета ради обезбеђења заплене имовине стечене на незаконит начин.

У Србији још није завршена израда акционог плана за спровођење Националне стратегије за борбу против организованог криминала. Усвојен је Закон о заштити сведока, али је финансирање система заштите сведока још увек неадекватно. Док бројним сведоцима заштиту пружају постојеће структуре у оквиру Дирекције за организовани криминал при полицији Србије, постоји потреба да се ове јединице

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

ојачају. У Црној Гори, Стратегију за борбу против организованог криминала и корупције Влада је усвојила у јулу 2005. године. Спровођење ове стратегије и даље је од изузетне важности, нарочито с обзиром на присутне озбиљне безбедносне проблеме који су дошли до изражаја недавним убиством вишег полицијског званичника који је истраживао криминалне активности о којима се много причало у јавности. У Црној Гори, специјални тужилац за борбу против организованог криминала има приступ полицијским јединицама и стручњацима из свих јавних институција, али се мора унапредити институционални капацитет Специјалног тужилаштва.

Када је реч о **трговини људима**, у Србији су на снази извесне мере за заштиту жртава трговине људима (склоништа и апел-центар), а недавно усвојен Кривични законик прави разлику између трговине људима и кријумчарења имиграната.

Што се тиче **тероризма**, морају се убрзати ратификација и спровођење Међународне конвенције о борби против тероризма. Међународна конвенција за сузбијање аката нуклеарног тероризма потписана је у септембру 2005. године. У Србији, нови Кривични законик је увео тероризам и финансирање тероризма као посебне прекршаје.

3.3 Општа оцена

Србија и Црна Гора постигла је напредак ка испуњавању **европских стандарда**. У области *унутрашњег тржишта*, обе републике су углавном постигле значајан напредак. Сада морају да наставе да чине сталне напоре како би унапредиле законске и административне капацитете имајући у виду будуће обавезе које произлазе из ССП. Такође морају да избегавају да једна другој стварају нове препреке.

Обе републике су постигле изванредан напредак у области *слободног кретања робе*. Није забележен нарочит помак у области стандардизације и сертификације. У областима *кретања људи и права на оснивање* такође није било нарочитих помака. Што се тиче *слободе пружања услуга*, забележен је добар напредак у Србији, где је усвојен пакет закона у области финансијских услуга. Изванредан напредак је забележен у обе републике у вези са *слободним кретањем капитала*. У Црној Гори су усвојени нови Закон о девизном пословању и Закон о текућим и капиталним пословима с иностранством, који додатно либерализују кретања капитала. Није постигнут напредак у обезбеђењу слободног кретања капитала на нивоу државне заједнице јер две републичке централне банке још нису потписале споразум о пуној оперативности система кореспондентних рачуна.

Изванредан напредак је постигнут у области *царине*. Србија је усвојила амандмане на Царински закон и Закон о царинским тарифама, који хармонизује тарифну номенклатуру са комбинованом номенклатуром ЕУ. Административни и оперативни капацитети републичких завода за царину се поправљају, али још увек треба значајно да се оснаже. У области *конкуренције*, у обе републике су усвојени нови закон против трустова и успостављене су основне структуре за праћење државне помоћи. Потребно је чинити даље напоре да републички режими за антитруст-контролу и државну помоћ буду оперативни. У области *јавних набавки*, није било законодавних ни административних помака у Србији. Црна Гора је направила изванредан помак укључивши институције државне заједнице у правила о јавним набавкама. Треба знатно оснажити административне капацитете за спровођење и примену закона о јавним набавкама, нарочито у Црној Гори. Обе републике треба да обезбеде да оператери из једне републике имају национални третман у другој и да су институције државне заједнице покривене регулативом која се тиче јавних набавки. Што се тиче *права интелектуалне својине*, забележен је изванредан напредак у области законодавства у обе

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

републике. Црна Гора је усвојила системски закон за спровођење права интелектуалне својине. Спровођење се постепено побољшава, али је потребно предузети одлучније кораке. Обе републике морају да признају улогу Савезне канцеларије за интелектуалну својину, а сама канцеларија треба да има неопходне административне капацитете да би могла да обавља своје задатке.

Када је реч о *секторским политикама*, било је извесног напретка, мада неуједначеног. У области *индустрије и малих и средњих предузећа*, обе републике су постигле изванредан напредак у спровођењу Европске конвенције за мала и средња предузећа. Изванредан напредак је постигнут и у области *пољопривреде*. Ово нарочито у Србији, где је ојачан капацитет Министарства пољопривреде Републике Србије и донет системски ветеринарски закон. Што се тиче *животне средине*, било је неког помака у обе републике. Ово нарочито у Црној Гори, где је усвојен Закон о интегрисаној превенцији и контроли загађења. Обе републике су постигле изванредан напредак у области *саобраћаја*, нарочито кроз учешће у развоју саобраћајне мреже југоисточне Европе. Обе републике су постигле напредак у области *енергетике*. У Србији је постала оперативна Агенција за енергетску ефикасност и одобрена је стратегија за развој сектора енергетике до 2015. године. Наставља се процес раздвајања функција јавног предузећа ЕПС. У Црној Гори, изванредан напредак је постигнут у реструктурирању сектора електричне енергије. Србија и Црна Гора су потписале Споразум о енергетској заједници држава југоисточне Европе.

Када је реч о *информационом друштву и медијима*, забележен је изванредан напредак. У Србији, искључиви монопол над фиксном телефонијом је окончан, али Агенција за телекомуникације још увек није оперативна због недостатка финансијских средстава. У Црној Гори је завршен процес приватизације оператора фиксне телефоније. Што се тиче *аудиовизуелне политике*, није било напретка у Србији, будући да је измењен и допуњен Закон о радиодифузији само да би се продужио рок за трансформацију Радио телевизије Србије из садашњег државног у јавно радиодифузно предузеће, као и да би се одложила приватизација емитера које контролише локална управа. У Црној Гори, Савет за радиодифузију је спровео тендер за лиценце за коришћење спектра.

Што се тиче *правосуђа, слобода и безбедности*, није било правог напретка у областима где су надлежности подељене између државне заједнице и двеју република. Две републике и даље имају различите визне режиме. У обе републике, националне стратегије о интегрисаној *контроли граница* су још увек у припреми. У Србији касни трансфер контроле граница са државне војске на полицију. У области азила, ни једна ни друга република још нису усвојиле законе који су неопходни за спровођење државног системског закона. Што се тиче *миграција*, споразуми о реадмисији се у потпуности спроводе.

Када је реч о областима које се налазе у надлежности република, било је извесног напретка у законодавству на пољу спречавања *прања новца*. Што се тиче реформе *полиције*, напредак је постигнут у Црној Гори усвајањем закона о полицији и Националној агенцији за безбедност. У Србији још није донет нови закон о полицији и службама безбедности. *Организовани криминал* остаје извор озбиљне забринутости и у једној и у другој републици. У Црној Гори је усвојена Стратегија борбе против корупције и организованог криминала.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

В. ЕВРОПСКО ПАРТНЕРСТВО: ОПШТА ОЦЕНА

У претходном тексту је анализиран остварени напредак Србије и Црне Горе и укупно спровођење Процеса стабилизације и придруживања од Извештаја о спремности Србије и Црне Горе за преговоре о закључивању Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском унијом, који је објављен 12 априла 2005. године. Ово поглавље укратко оцењује укупан обим у којем се примењује Европско партнерство, које је Савет усвојио у јуну 2004⁶. Стога, овај део покрива напредак остварен током дужег временског периода него претходни делови овог извештаја.

Сврха Европског партнерства је да помогне властима тако што ће идентификовати краткорочне и средњорочне приоритете које Србија и Црна Гора треба да испуни да би даље напредовала ка Европској унији. Приоритети су одабрани на основу реалних очекивања да их држава може остварити или учинити знатан помак напред током неколико наредних година.

Прави се разлика између краткорочних приоритета, који треба да се остваре у року од једне до две године, и средњорочних приоритета, који треба да се остваре у року од три до четири године. Европско партнерство чини основу за планирање помоћи из фондова ЕУ.

Генерално, Србија и Црна Гора је – на нивоу државне заједнице и република – постигла значајан напредак у спровођењу краткорочних приоритета Европског партнерства, и такође је почела да се бави неким средњорочним. На спровођење приоритета је у неким случајевима утицало то што није било помака у законодавству и врло често је недостајало административних капацитета. Такође, било је озбиљних тешкоћа у областима где је била потребна сарадња између државне заједнице и двеју република.

Политичка ситуација

Постигнут је изванредан напредак у области **уставних питања** у вези са спровођењем Уставне повеље, али уставна и законска сигурност је нестабилна. Основан је Суд *државне заједнице* и договорен обим његових надлежности, мада је ово углавном непроверено. *Савезна* скупштина је усвојила Пословник и основала своје одборе. Међутим, није било правог напретка у вези са уставима републичких устава, а питање финансијске одрживости институција *државне заједнице* није адекватно решено. Поред тога, легитимност Савезне скупштине је повраћена само кроз ревизију Уставне повеље. **Реформа војске**, која је у надлежности *државне заједнице*, и даље представља озбиљан изазов. Известан напредак је постигнут усвајањем стратегије одбране, док се још увек чека на усвајање војне доктрине. Питање војног власништва је само

---

⁶ Одлука Савета 2004/520/ЕС од 14. јуна 2004 о принципима, приоритетима и условима садржаним у Европском партнерству са Србијом и Црном Гором укључујући Косово како је дефинисано у Резолуцији 1244 Савета безбедности Уједињених нација од 10. јуна 1999. г. (*OJ L 297, 26.6.2004*, стр. 21)

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

делимично решено. Реструктурирање војних снага (средњорочни приоритет) се наставило, али наилази на отпор. Неопходно је уложити значајне напоре у овој области. Реформа **изборног закона у Србији** још није завршена а закон о финансирању политичких партија, који је имао изванредно позитиван ефекат, још увек се не спроводи у потпуности.

У области **реформе државне управе**, ојачани су административни капацитети *републичких* институција које се баве европским интеграцијама. Упркос напорима, званични статус и капацитет *Савезне* канцеларије за придруживање Европској унији и даље су слаби. Координација међу институцијама које се баве европским интеграцијама се углавном поправила. Настављено је оснивање сектора за европске интеграције при ресорним министарствима (средњорочни приоритет), мада су њихови капацитети још увек прилично ограничени. У *Србији* је у току реформа државне управе, и заснива се на свеобухватној стратегији; закони се усвајају, али су буџетска средства неадекватна. У *Црној Гори* се спроводе стратегија и одговарајући закони, али је ситуација и даље тешка, нарочито због недостатка ресурса. Основана је Агенција за управљање људским ресурсима. На нивоу *државне заједнице* није било напретка у овом смислу (средњорочни приоритет). У *Србији* је усвајањем Пословника постигнут изванредан напредак у скупштинској реформи (средњорочни приоритет).

Што се тиче **локалне управе** (средњорочни приоритет), даља реформа у *Србији* зависи од усвајања новог Устава; постоје бојазни о томе какав ће ефекат на локалну самоуправу имати недавно усвојени закон о Влади. Буџетска децентрализација још није постигнута. У *Црној Гори* је било извесних помака али релевантни закони још нису усвојени.

Што се тиче **реформе правосуђа**, пренос војних надлежности на цивилне судове се спроводи без проблема, са изузетком великог броја нагомиланих случајева. У *Србији* је у току реформа правосуђа и ојачана је функционална независност тужиоца за ратне злочине. Међутим, правосуђе и даље показује озбиљне слабости и његову независност поткопава неоправдано уплитање политике. Оснивање административних и апелационих судова је одложено до 2007. године. У *Црној Гори* се наставља спровођење кривичних закона и закона о тужиоцима. Основани су административни и апелациони судови. Међутим, правосуђе и даље показује озбиљне слабости и упркос неким законодавним реформама његову независност подрива неоправдано мешање политике. У *Србији* се развијају домаћи капацитети за суђење ратним злочинцима (средњорочни приоритет), али су ипак недовољни када се ради о већим случајевима. У *обе републике* затворски услови су и даље проблем, нарочито због недостатка буџетских средстава. У току је оспособљавање затворског особља.

На пољу **борбе против организованог криминала и корупције**, одредбе конвенције УН још нису усвојене. Још увек се чека на потез којим би се дозволило државама-чланицама ЕУ да пошаљу официре за везу у Србију и Црну Гору и чека се на предузимање корака у вези са конвенцијом из Палерма. Влада *Србије* поднела Скупштини стратегију за борбу против корупције. Закон о сукобу интереса је усвојен али је његово спровођење до сада имало ограничене резултате. У *Црној Гори* је усвојена Стратегија за борбу против корупције и организованог криминала. Закон о сукобу интереса се спроводи са тешкоћама и треба га ревидирати.

Што се тиче **поштовања људских права и заштите мањина**, постигнут је напредак у испуњавању обавеза према Савету Европе, такође и у вези са Европском конвенцијом о људским правима и основним слободама и Конвенцијом о спречавању мучења. Њихово уједначено спровођење у целој државној заједници за сада је прилично непроверено. У

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Србији је усвојен закон којим се предвиђа оснивање Канцеларије омбудсмана, а у *Црној Гори* је ојачана Канцеларија омбудсмана, мада су потребни додатни напори. Што се тиче елиминисања мучења, било је извесног напретка у *Србији*, будући да је основана Канцеларија генералног инспектора при Министарству унутрашњих послова, али УН извештава да власти не преузимају случајеве које је покренуо Комитет УН против мучења. Ни у једној *републици* не постоје транспарентни и комплетни подаци о броју случајева и предузетим акцијама.

Није усвојен свеобухватан закон у области сузбијања дискриминације. Што се тиче слободе изражавања, у *Србији* су затворске казне за клевету замењене новчаним казнама. Савет за радиодифузију је основан али недавни амандмани на Закон о радиодифузији су дали нови разлог за забринутост. Усвојен је закон о слободном приступу информацијама, али се још увек не спроводи у потпуности. Закони о удружењима и о законском статусу страних НВО још нису донети. У *Црној Гори* још није донет закон који регулише слободан приступ информацијама, а Влада још није усвојила стратегију која би се бавила сарадњом са НВО. У *Србији* је одложена трансформација државне телевизије у јавну радиодифузну службу (средњорочни приоритет). У *Црној Гори* је трансформација у току, али још увек има политичких и проблема финансирања. Што се тиче права својине, у *Црној Гори* је усвојен закон који се још у потпуности не спроводи. У *Србији* је закон о регистрацији усвојен, али закон о реституцији није.

Што се тиче **избеглица, интерно расељених лица (ИРЛ) и мањина**, сарадња између *република* и *државне заједнице* је и даље проблематична. Сарадња са Босном и Херцеговином и Хрватском се побољшала на пољу олакшавања повратка избеглица. Почео је дијалог с Приштином о повратку избеглица. Дискриминација Рома – а у *Црној Гори* ИРЛ – се наставља, мада су предузети неки кораци у области законодавства.

У области **регионалне и међународне сарадње/обавеза**, значајан напредак је постигнут у сарадњи са Хашким трибуналом, али пуна сарадња још није остварена. Што се тиче Косова, у оквиру Резолуције 1244, поново је успостављен дијалог и неке теме од заједничког интереса, али путне исправе и аутомобилске таблице УН се још увек не признају. Србија и Црна Гора доприноси регионалној стабилности и сарадњи. У оквиру Пакта стабилности, ратификовани су сви споразуми о слободној трговини, а Споразум о слободној трговини са БЈР Македонијом се ревидира. Меморандум о разумевању о развоју регионалне транспортне мреже југоисточне Европе се делимично спроводи. Напредак је постигнут и на пољу оснивања регионалног енергетског тржишта потписивањем Споразума о енергетској заједници.

Економска ситуација

Постигнут је напредак у области **макроекономске стабилности**. Неизмирени дуг је смањен након што је 2004. г. постигнут споразум о отпису позамашних 62% дуга према комерцијалним повериоцима, Лондонском клубу. У *Србији* је мудра монетарна политика допринела макроекономској политици, мада опет прети опасност од инфлације. Субвенције се смањују а плате замрзавају и у *Србији* и у *Црној Гори*. У *Србији* се припрема реформа здравства (средњорочни приоритет), док се предузимају даљи кораци и у реформи пензионог система. Треба да се наставе и убрзају структурне реформе. Треба контролисати инфлацију. **Либерализација цена** је скоро завршена у *Црној Гори*. У *Србији* су цене углавном либерализоване, а цене електричне енергије се прилагођавају али још недовољно да би покриле трошкове. Исто важи и за *Црну Гору*, мада је у њеном случају тај јаз мањи. **Реструктурирање, приватизација** и/или ликвидација великих друштвених и државних предузећа је у току, али се спорије одвија

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

у Србији него у Црној Гори. Реструктурирање јавних предузећа је у врло раној фази у *Србији*, а у *Црној Гори* је у току. Реформа банкарског сектора је у току и приватизација банака се убрзава у *Србији*. У *Црној Гори*, са изузетком једне банке, приватизација банкарског сектора је практично завршена. Развој стабилног и оперативног **тржишта земљишта и некретнина** и даље је у почетној фази; закон о земљишним књигама у *Србији* је у припреми, док у *Црној Гори* није сасвим готов због недостатка пратећих закона.

Влада Републике *Србије* је усвојила Стратегију **запошљавања** за 2005-2010. г. У *Црној Гори* су усвојени закони о раду и о запошљавању. Што се тиче **статистике**, наставља се ревизија постојећег мастер плана у новом временском оквиру (2006-2008), при чему усвајање закона о статистици на нивоу *државне заједнице* чека на усвајање одговарајућих закона у *републикама*. Када је реч о **вођењу јавних финансија**, систем је унапређен и спроведене су неке важне пореске реформе, међу којима се истиче увођење ПДВ. Пореска управа се ревидира, оперативни поступци и организација су унапређени, а контрола је појачана. Закон о врховној ревизорској установи је усвојен у *Црној Гори*, а у Србији је у припреми.

Европски стандарди

Што се тиче Европских стандарда, већина приоритета из области **унутрашњег тржишта** су постали непримењиви због приступа „двоструког колосека“, на основу којег су две републике ревидирале акциони план о унутрашњем тржишту/трговини. Уведене су увозне дажбине (и додатне таксе) чиме је прекршена клаузула о мировању; аутономне трговинске мере су ревидиране у сарадњи са ЕЗ. Укидање система **увозних дозвола и извозних такси** још није извршено. Свеобухватна реформа управе **царина** је почела и у *Србији* и у *Црној Гори*. С тим у вези, ојачани су административни капацитети у многим областима док је у току континуирано оспособљавање цариника. Што се тиче **јавних набавки**, још увек постоје међурепубличке препреке због постојања домаћих преференцијалних схема. Када је реч о **регистрацији предузећа**, у *Србији* је усвојен закон којим се ове функције преносе са Трговинског суда на независну агенцију и он се спроводи. У области **сузбијања анти-трустова**, у *Србији* је усвојен закон о конкуренцији. У *Црној Гори* још није усвојен одговарајући закон. У свакој *републици* су одређени пунктови контроле **државне помоћи** и произвели су прве извештаје о инвентару државне помоћи. У области **права интелектуалне својине**, на нивоу *државне заједнице* усвојен је пакет закона. У републикама се врше припреме за спровођење ових закона. Казнене одредбе су донекле пооштрене у републикама; међутим, *ex officio* поступци још нису могући ни у Србији ни у Црној Гори. Спровођење је и даље слабо и треба се ојачати. У области **кретања капитала**, систем кореспондентних рачуна у комерцијалним банкама ради обезбеђивања слободног кретања капитала између две републике још није успостављен.

Што се тиче **пољопривреде**, у *Србији* је усвојен системски ветеринарски закон, али закон о безбедности хране није донет па не постоји јасна расподела надлежности у областима ветеринарске, санитарне и фитосанитарне контроле, нити је основана Агенција за праћење рада лабораторија за безбедност ланца исхране. Изградња административних капацитета ветеринарске дирекције ипак је у току, као и самог Министарства пољопривреде. Формулисање политике је ојачано и усвојена је стратегија развоја пољопривреде. У *Црној Гори* се спроводи закон о ветеринарским стварима и основана је ветеринарска лабораторија. Слична је ситуација и у области фитосанитарне контроле. У Црној Гори је у току израда нацрта стратегије развоја пољопривреде, док су потребни додатни напори када је реч о изградњи капацитета

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Министарства пољопривреде. У припреми су мере за унапређење управљања пољопривредним отпадом, али недостају административни капацитети.

Што се тиче **саобраћаја**, у *Србији* је измењен и допуњен закон о пругама и отпочела је израда националне стратегије. У *Црној Гори* су усвојени закони о друмском и железничком саобраћају, а основана је Дирекција за путеве при Министарству саобраћаја. Њено финансирање још увек није јасно дефинисано. У *Србији*, јачање административних капацитета, укључујући и припрему за велика улагања, и одређивање значајних ресурса за одржавање саобраћајне инфраструктуре и институција споро се одвија, пре свега због мањка финансијских средстава. У *Црној Гори* је постигнут изванредан напредак у том смислу.

У области **енергетике**, у *Србији* су усвојени закон о енергетици и стратегија развоја сектора енергетике до 2015. г. и основана је Агенција за енергетску ефикасност. Еколошке ревизије електрана су у току и почео је да се решава проблем највећих загађивача. У *Црној Гори* је усвојена енергетска политика, а планови за развој енергетике и енергетску ефикасност су у припреми. Раздвајање функција и реструктурирање Електорпривреде Црне Горе су у току. У *Србији* је у току раздвајање функција и реструктурирање јавног предузећа, што је средњорочни приоритет, као и оснивање институционалних структура. У *Црној Гори* је ојачана регулаторна агенција за енергетику. Развијено је партнерство између република и приватног сектора.

Што се тиче **индустрије и МСП**, у *републикама* се спроводи Европска повеља за МСП. У *Србији* је усвојен нови закон о стечају. У *Црној Гори* се реструктурише фонд за развој и основана је агенција за промоцију улагања.

У области **телекомуникација и медија**, изванредан напредак је постигнут у **Србији** са циљем либерализације тржишта и оснивањем оперативне регулаторне агенције. У *Србији* је основан Савет за радиодифузију. Међутим, Закон о радиодифузији је измењен и допуњен у августу 2005. године. Амандмани обезбеђују продужетак рока до марта 2006. године за трансформацију Радио телевизије Србије која је сада под контролом државе у јавно радиодифузно предузеће, као и одлагање приватизације емитера под локалном управом до јула 2007. године. У *Црној Гори* је постигнут изванредан напредак у том смислу: монопол над фиксном телефонијом је укинут, оператер је приватизован и регулаторна агенција добро функционише. Транспозиција новог европског оквира је у припреми.

У области **животне средине**, у *Србији* је усвојен закон о заштити животне средине и почела је са радом агенција за заштиту животне средине. У *Црној Гори* је усвојена стратегија о отпаду, али је постигнут мали напредак и у њеном спровођењу и у развоју законског оквира.

Када је реч о **правосуђу и унутрашњим пословима**, унапређена је сарадња судства и полиције у оквиру *република* и између њих, али меморандум који су потписала два министарства унутрашњих послова се не спроводи у потпуности. У *Србији* још није усвојен закон о полицији, што озбиљно омета реформу полиције и њено реструктурирање. Свеобухватна реформа закона о организацији правосуђа још се не спроводи, али је постигнут напредак у реформи кривичног закона усвајањем новог Кривичног законика. У *Црној Гори* су усвојени закони о полицији и службама безбедности и почело је њихово спровођење.

Што се тиче **управљања границом**, нема помака на нивоу *државне заједнице*, нити се развијају механизми за обезбеђење доследног спровођења на нивоу република, због несугласица око надлежности. Одложено је спровођење релевантних приоритета

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

истакнутих на састанку министара правосуђа и унутрашњих послова у новембру 2003. године. У Србији се касни са демилитаризацијом контроле граница, док се она спроводи у Црној Гори. Када је реч о олакшицама за прелаз границе, у Црној Гори је постигнут изванредан напредак отварањем нових граничних прелаза, док у Србији отварање нових граничних прелаза зависи од расположивих средстава.

У области **борбе против организованог криминала, трговине људима, дроге, прања новца и тероризма**, сарадња међу *републикама* није озваничена, мада се добра оперативна сарадња наставља. Међуагенцијска сарадња у републикама је и даље ограничена. Развој капацитета за заплону имовине зависи од усвајања релевантног кривичног закона. У Србији се развија криминалистичка обавештајна служба. У Црној Гори ово успорава недовољан број службеника и финансијске помоћи. У обе републике у току је обука која се одвија уз међународну помоћ. Отпочело је спровођење посебних мера, што је договорено на министарском састанку о правосуђу и унутрашњим пословима у новембру 2004. г. Постигнут је изванредан напредак у припреми споразума о сарадњи са Европолем и чека се на усвајање одговарајућих законских прописа. Треба довршити и спроводити националне стратегије у области борбе против дроге. Постигнут је напредак у вези са сузбијањем трговине људима, укључујући и одредбе о помоћи жртвама. У Црној Гори је постигнут изванредан напредак на пољу сузбијања прања новца у вези са усвајањем закона и формализовањем међународне сарадње. Што се тиче борбе против тероризма, у Србији су уведене законске одредбе у нови Кривични законик; треба убрзати ратификацију и спровођење међународних конвенција. Када је реч о заштити сведока, усвојен је закон у Србији, али су потребни додатни напори да би се спроводио ефикасан систем заштите сведока. У области азила, изванредан напредак је постигнут пре свега усвајањем *савезног* системског закона о азилу али спровођење на нивоу република није отпочело. У области виза, свака *република* спроводи свој режим.

Напредак Србије и Црне Горе у решавању питања идентификованих као приоритета у Европском партнерству (јун 2004) се детаљније разматра у другим деловима овог извештаја, првенствено у делу Б.3 и у Извештају о спремности Србије и Црне Горе за преговоре о закључивању ССП са ЕУ.

На основу налаза овог извештаја, Комисија предлаже да Савет усвоји ревидирано Европско партнерство за Србију и Црну Гору. Европско партнерство ће и даље играти кључну улогу у усмеравању напора Србије и Црне Горе ка приближавању ЕУ. Њему треба да се посвети неопходна политичка пажња и треба помоћи Србији и Црној Гори у изради законодавне и агенде за изградњу институција.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

СТАТИСТИЧКИ ПРИЛОГ

СТАТИСТИЧКИ
ПОДАЦИ (од 1.
септембра 2005)

Србија и Црна Гора

Примедба: укључивање или искључивање покрајине Косово (РСБУН 1244) се експлицитно наводи за многе показатеље, што се других показатељ тиче ов треба да се појасни.

Основни подаци	Скала	Јединица	Фуснота	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Укупан број становника	Хиљада	Број	1)	8,432	8,425	8,412	8,394	8,373	8,343	8,326	8,114	8,153	8 147
Укупна површина земље	Јединица (x1)	Км ²	2)	102,200	102,200	102,200	102,200	102,200	102,200	102,200	102,200	102,200	:

Државно рачуноводство	Скала	Јединица		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Бруто домаћи производ	Милион	Национална валута	3)	44,172	79,039	109,352	149,803	191,585	396,494	782,434	998,206	1 189 000e	:
Бруто домаћи производ	Милион	Евро	4)	8.224	10.973	14.561	14.003	9.477	9.821	13.159	16.450	18 253e	:
Бруто домаћи производ по главни становника	Јединица (x1)	Евро	4)	780	1,037	1,374	1,319	1,162	1,206	1,619	2,027	2 239e	:
СИ: Стопа раста бруто домаћег производа по сталним ценама (национална валута), у односу на претходну годину	Јединица (x1)	%	5)	6.1	5.9	7.4	2.5	-17.7	5.2	5.3	3.8	2,1e	8,3e
СИ: Раст запослености (национални рачуни), у односу на претходну годину	Јединица (x1)	%	6)	:	:	:	:	:	-0.2	1.3	-2.2	-4.7	:

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Раст производње рада: раст БДП (сталне цене) по запосленом, у односу на претходну годину	Јединица (x1)	%	6)	:	:	:	:	:	5.4	4.0	6.1	7.2e	:
СИ: Јединица раста цене рада (национални рачуни), у односу на претходну годину	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
БДП по глави становника по текућим ценама	Јединица (x1)	<i>PPS</i>		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
СИ: БДП по глави становника по текућим ценама, <i>PPS</i> , ЕУ-25=100	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
СИ: Производња рада, <i>PPS</i> (БДП по запосленом), ЕУ-25=100	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Пољопривреда (<i>NACE</i> Одељци А+В): удео укупне бруто додате вредности	Јединица (x1)	%	3)	:	:	19.3	18.4	20.6	21.1	20.9	16.3	:	:
Индустрија (без грађевинарства) (<i>NACE</i> Одељци С до Е): удео укупне бруто додате вредности	Јединица (x1)	%	3)	:	:	32.7	31.5	30.3	28.2	28.4	28.0	:	:
Грађевинарство (<i>NACE</i> Одељак F): удео укупне бруто додате вредности	Јединица (x1)	%	3)	:	:	5.1	5.3	4.2	3.9	3.7	3.8	:	:
Услуге (<i>NACE</i> Одељци G до P): удео укупне бруто	Јединица (x1)	%	3)	:	:	42.9	44.8	44.9	46.8	47.0	51.9	:	:

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

додате вредности													
Укупни издаци за потрошњу као део БДП	Јединица (x1)	%	3)	:	:	90.5	98.9	96.9	98.8	:	:	:	:
Укупни издаци за потрошњу: домаћинство и <i>NPISH</i> , као део БДП	Јединица (x1)	%	3)	:	:	65.5	70.7	68.0	70.5	:	:	:	:
Укупни издаци за потрошњу: Влада уопште, као део БДП	Јединица (x1)	%	3)	:	:	25.0	28.2	28.9	28.3	:	:	:	:
—Стварање бруто основних средстава, као део БДП	Јединица (x1)	%	3)	:	:	11.7	11.6	12.6	15.4	:	:	:	:
—Акцијске варијације, као део БДП	Јединица (x1)	%	3)	:	:	6.4	-1.1	-0.5	-6.6	:	:	:	:
Извоз робе и услуга, у односу на БДП	Јединица (x1)	%	3)	:	:	17.8	23.4	11.2	9.2	:	:	:	:
Увоз робе и услуга, у односу на БДП	Јединица (x1)	%	3)	:	:	26.3	32.8	20.3	16.8	:	:	:	:

Стопа инфлације	Скала	Јединица		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
СИ: Индекс цена на мало: Укупно (ИЦМ), раст у односу на претходну годину	Јединица (x1)	%		79.0	92.4	21.6	29.9	44.9	85.6	89.2	16.5	9.4	10.8

Платни биланс	Скала	Јединица		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Платни биланс: укупне текуће трансакције	Милион	Евро		:	:	-1 093p	-522p	-526p	-350p	-395p	-1 516p	-1 551p	-2 352p

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Текући рачун платног биланса: трговински биланс	Милион	Евро		:	:	-1 689p	-1 434p	-1 300p	-1 919p	-2 836p	-3 741p	-4 077p	-5 673p
Текући рачун платног биланса: извоз робе	Милион	Евро		:	:	2 315p	2 586p	1 458p	1 687p	1 921p	2 193p	2 521p	3 137p
Текући рачун платног биланса: увоз робе	Милион	Евро		:	:	4 004p	4 020p	2 758p	3 605p	4 757p	5 934p	6 598p	8 809p
Текући рачун платног биланса: нето услуге	Милион	Евро		:	:	311p	321p	143p	174p	466p	282p	255p	326p
Текући рачун платног биланса: нето приход	Милион	Евро		:	:	21p	9p	8p	-1p	-29p	-101p	-184p	-174p
Текући рачун платног биланса: нето текућих трансфера	Милион	Евро		:	:	264p	582p	624p	1 395p	2 004p	2 044p	2 454p	3 168p
Текући рачун платног биланса: нето текући трансфери – од чега државних трансфера	Милион	Евро		:	:	:	:	:	293p	660p	524p	420p	423p
Директна улагања (ДСУ) у привреду	Милион	Евро		:	:	655	101	105	55	184	505	1.203	777

Јавне финансије	Скала	Јединица		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Општи државни дефицит/вишак, у односу на БДП	Јединица (x1)	%	7)	:	:	:	:	:	-1.2e	-0.8e	-2.9e	-4.3e	-1,7e
СИ: Општи државни дуг, у односу на БДП	Јединица (x1)	%	7)	:	:	:	:	:	169.3	132.1	89.6	71.9	52.5

Финансијски показатељи	Скала	Јединица		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
------------------------	-------	----------	--	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Бруто страни дуг целе привреде, у односу на БДП	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	105.5	124.0	106.4	70.9	64.2	58.3
Бруто страни дуг целе привреде, у односу на укупан извоз	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	500	538	452	385	351	252
Новчана маса: М1	Милион	Евро		444	790	1.317	852	1.259	461	975	1.525	1.457	1.410
Новчана маса: М2	Милион	Евро		655	1.120	1.766	1.177	1.591	561	1.141	1.803	1.828	1.858
Новчана маса: М3	Милион	Евро		932	1.462	2.286	1.696	2.126	1.111	2.101	3.113	3.584	4.096
Укупна кредит: кредити монетарних финансијских инситуција (МФИ) укупном становништву (консолидовано)	Милион	Евро		3.154	4.005	5.180	4.287	5.260	3.918	4.498	2.971	2.934	3.811
Каматне стопе: дневна новчана стопа, годишње	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Каматна стопа на зајмове (годину дана), годишње	Јединица (x1)	%	8)	:	:	78.0	60.9	46.1	78.7	34.5	19.7	15.5	15.5
Камата по виђењу (годину дана), годишње	Јединица (x1)	%	9)	:	:	62.7	122.5	43.1	64.4	44.2	19.4	14.5	16.6
Курс евра: просек периода - 1 Евро= ... национална валута	Јединица (x1)	Број		2.266	6.301	6.479	10.490	11.735	15.156	59.781	60.704	65.165	72.56
Курс евра: крај периода - 1 Евро= ... национална валута	Јединица (x1)	Број		6.206	6.431	6.528	11.703	11.735	58.675	59.706	61.515	68.313	78.88
Индекс ефективног курса (1999=100)	Јединица (x1)	Број		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Вредност резервних средстава (са златом)	Милион	Евро	10)	:	:	:	:	296	564	1.325	2.186	2.839	3.117
Вредност резервних средстава (без злата)	Милион	Евро	10)	:	:	:	:	158	430	1.139	2.077	2.728	3.008

Спољна трговина	Скала	Јединица		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Трговински биланс: (сва врста робе, сви партнери)	Милион	Евро		:	:	:	:	-1.687	-2.165	-3.276	-4.278	:	:
Вредност извоза: (сва врста робе, сви партнери)	Милион	Евро		:	:	:	:	1.405	1.853	2.125	2.406	:	:
Вредност извоза: (сва врста робе, сви партнери)	Милион	Евро		:	:	:	:	3.092	4.017	5.401	6.684	:	:
Трговински односи (индекс извозних цена / индекс увозних цена), у односу на претходну годину	Јединица (x1)	Број		:	:	96.8	100.0	92.6	100.2	103.1	98.0	101.6	:
Удео извоза у ЕУ-25 земље у вредности укупног извоза	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	44.5	48.1	51.3	51.8	:	:
Удео увоза из ЕУ-25 земаља у вредности укупног увоза	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	50.8	49.4	51.9	55.2	:	:

Демографија	Скала	Јединица		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Стопа прираштаја: сива стопа прираштаја	Јединица	на 1000		-0.4	-1.4	-1.8	-2.3	-3.1	-3.2	-2.1	-2.7	-2.7	-2.7

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

(рођења минус смрти)	(x1)												
Нето стопа миграција: број имиграната минус број емиграната	Јединица (x1)	на 1000		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Стопа смртности деце: број смрти деце у једној години у односу на 1000 рођених живих	Јединица (x1)	Број		13.7	14.6	12.4	11.8	11.2	10.7	10.6	10.2	9.2	7,5p
Просечан животни век: мушкарци	Јединица (x1)	Године		69.9	69.9	69.8	69.8	69.9	69.9	70.1	69.9	70.0	:
Просечан животни век: жене	Јединица (x1)	Године		74.7	74.7	74.7	74.8	74.9	74.9	75.2	75.2	75.2	:

Тржиште рада	Скала	Јединица		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Стопа привредне активности (15 - 64): процент становника старости 15-64 који су привредно активни	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	68.0	68.2	68.3	68.1	68.6	:
СИ: Стопа запослености (15-64): проценат становника старости 15- 64 који су запослени	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	57.9	58.8	58.8	57.9	57.2	:
СИ: Стопа запослености (15-64), мушкарци: процент запослене мушке популације старости 15-64	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	66.7	67.8	67.7	66.8	66.4	:

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

СИ: Стопа запослености (15-64), жене: проценат запослене женске популације старости 15-64	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	49.5	50.1	49.7	49.0	48.1	:
СИ: Стопа запослености старијих радника (55-64): проценат запослене старије популације старости 55-64	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	20.5	20.7	19.9	18.4	18.0	:
Пољопривреда, шумарство и рибарство (NACE Одељци A+B) као дела укупног запошљавања	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Индустрија (NACE Одељци C до E) као део укупног запошљавања	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Грађевинарство (NACE Одељак F) као део укупног запошљавања	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Услуге (NACE Одељци G до P) као део укупног запошљавања	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
СИ: Стопа незапослености: проценат незапослене радне снаге	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	13.7	12.6	12.9	13.8	15.2	:
СИ: Стопа незапослености, мушкарци: проценат незапослене мушке	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	11.7	10.6	11.2	12.4	14.4	:

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

радне снаге														
СИ: Стопа незапослености, жене: проценат незапослене женске радне снаге	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	16.2	15.2	15.1	15.8	16.4	:	
Стопа незапослености лица < 25 година: проценат незапослене радне снаге старости <25	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	53.1	49.6	46.8	45.6	45.6	:	
СИ: Дугорочна стопа незапослености: проценат дугорочно незапослене радне снаге	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	

Социјална кохезија	Скала	Јединица		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
СИ: Неједнакост расподеле дохотка: однос највишег квинтала до најнижег квинтала	Јединица (x1)	Број		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
СИ: Лица која су рано напустила школовање: проценат становника старости 18-24 који нису наставили средње образовање и који тренутно не похађају никакву школу или обуку	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
СИ: Деца узраста 0-17 која живе у домаћинствима без	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

посла: удео деце узраста 0-17													
СИ: Особе старости 18-59 која живе у домаћинствима без посла: удео особа 18-59	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Животни стандард	Скала	Јединица		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Број путничких аутомобила / становништво	Јединица (x1)	на 1000	11)	161.3	165.8	188.3	208.4	201.9	166.9	177.9	165.6	170.3	:
Број главних телефонских линија (фиксних) / становништво	Јединица (x1)	на 1000		252.9	262.8	278.0	277.0	258.8	283.7	336.5	306.3	318.6	:
Број претплата на услуге мобилне телефоније / становништво	Јединица (x1)	на 1000		:	1.8	10.3	28.6	:	:	239.9	357.2	418.1	:

Инфраструктура	Скала	Јединица		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Густина железничке мреже (оперативне линије)	Јединица (x1)	на 1000 км ²		39.7	39.7	39.7	39.7	39.7	39.7	39.7	39.7	39.7	:
Дужина аутопутева	Јединица (x1)	Км		374	374	374	374	374	374	374	374	374	374

Индустрија и пољопривреда	Скала	Јединица		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Индекс обима	Јединица	Број		95.0	103.0	113.0	117.0	90.0	100.0	100.0	102.0	99.0	106.0

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

индустријске производње (2000=100)	(x1)													
Индекси обима пољопривредне производње и услуга (по произвођачким ценама) (претходна година = 100)	Јединица (x1)	Број		104.0	101.0	107.0	97.0	99.0	87.0	117.0	98.0	93.0	:	

Иновације истраживање	и	Скала	Јединица	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
СИ: Трошење на људске ресурсе (јавна потрошња на образовање) као део БДП		Јединица (x1)	%	:	:	:	:	3.9	3.9	3.6	:	:	:
СИ: Бруто домаћа потрошња на истраживање и развој, у односу на БДП		Јединица (x1)	%	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
СИ: Процент домаћинстава са приступом интернету код куће. Сви облици коришћења интернета су укључени. Обухваћено је становништво старостне доби од 16 до 74.		Јединица (x1)	%	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Животна средина	Скала	Јединица	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
СИ: Укупна емисија гасова („стаклена башта“), CO ₂ еквивалент	Јединица (x1)	Број	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

(1990=100)													
СИ: Енергетски интензитет привреде	Јединица (x1)	Кг еквивалента нафте по Евру 1000 БДП		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
СИ: Удео обновљиве енергије у потрошњи електричне енергије	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
СИ: Друмска шпедиција као део укупне унутрашње шпедиције (Модални пресек шпедиције)	Јединица (x1)	%		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Процена

Предвиђање

Привремено

Од 30. јуна.

Са Косовом (РСБУН 1244).

1999 наовамо: без Косова (РСБУН 1244).

1995 до 2000: коршћен тржишни девизни курс; 1996 до 2000: поново израчунато по методи Светске банке; 1999 наовамо: без Косова (РСБУН 1244).

1995 до 1999: по сталним ценама 1994, метода заснована на Систему материјалног производа; 2000 до 2004: по сталним ценама 2001; 1999 наовамо: без Косова (РСБУН 1244).

Запослени, пољопривредници, помоћно особље и друга привредно активна лица укључена су у укупну запосленост; 1999 наовамо: без Косова(РСБУН 1244); извор: Анкета о радној снази.

Подаци још нису потврђени.

НЕЗВАНИЧАН ПРЕВОД

Пондерисане кредитне стопе на краткорочне кредите комерцијалних банака.

Пондерисане камате комерцијалних банака по виђењу у домаћинствима до годину дана.

Укључујући улагања у акције и државне хартије.

2002 и 2003: без Црне Горе.

Напомена:

Комплетан пакет кључних индикатора је доступан на интернет страници http://europa.eu.int/estatref/info/sdds/en/coop_eur/coop_eur_base.htm

Дефиниције индикатора које су земље морале да прате могу се наћи (на енглеском језику) на http://europa.eu.int/estatref/info/sdds/en/coop_eur_definitions.pdf Овде се такође могу наћи дефиниције неколико индикатора узетих из Евростатове базе података, и из

Comexta. Када земље одступају од постављених дефиниција то се приказује у фуснотама.